

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Prezidentské volby jako téma výchovy k občanství

Vypracovala: Bc. Aneta Říhová

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Hanáček, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

V Českých Budějovicích,

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce PhDr. Vladimíru Hanáčkovi, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení. Děkuji také mé rodině a blízkým za jejich trpělivost a nepřetržitou podporu během celého mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá prezidentskými volbami a jejich propojením s výukou ve výchově k občanství. První část práce se věnuje teorii voleb prvního řádu a druhého řádu. Další součástí práce je téma pozice prezidenta v průběhu historie, volba prezidenta, vývoj volebního systému prezidenta s důrazem na prezidentské volby v současnosti a postavení prezidenta v České republice. Druhou částí práce je didaktická část, která je zaměřena na žáky 2. stupně základní školy (konkrétně 8. – 9. třída). V rámci této části je žákům představena role voličů prezidenta a členů volební komise, aby si osvojili praktické poznatky o volebním procesu. V poslední části diplomové práce jsou vyhodnoceny zjištěné výsledky ze simulovaných žákovských voleb a provedeno jejich srovnání s výsledky studentských voleb a reálnými výsledky prezidentských voleb z roku 2023.

Klíčová slova:

Prezidentské volby, Teorie voleb prvního a druhého řádu, Simulace voleb

Abstract

The thesis deals with the presidential election and its connection with teaching in citizenship education. The first part of the thesis deals with the theory of first-order and second-order elections. Another part of the thesis is the position of the president throughout history, the election of the president, the development of the presidential electoral system with an emphasis on presidential elections at present and the position of the president in the Czech Republic. The second part of the thesis is the didactic part, which is aimed at the pupils of the second level of primary school (namely 8th – 9th grade). Within this part, pupils are introduced to the role of presidential electors and members of the electoral commission in order to acquire practical knowledge about the electoral process. The last part of the thesis evaluates the results obtained from the simulated student elections and compares them with the results of the student elections and the real results of the 2023 presidential election.

Key words:

Presidential elections, Theory of first and second order elections, Simulation of elections

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Pozice prezidenta v průběhu historie	9
1.1 Ústavní zakotvení role prezidenta Československa v období první republiky .	9
1.2 Období druhé republiky a druhé světové války	12
1.3 Pozice prezidenta v Ústavě Československé republiky z roku 1948.....	13
1.4 Ústava Československé socialistické republiky 1960	14
1.5 Ústavní zákon o československé federaci 1968.....	15
2 Prezident v České republice.....	17
2.1 Pravomoci	17
2.2 Vztah prezidenta s vládou a jinými institucemi	19
2.2.1 Vláda.....	19
2.2.2 Parlament České republiky	20
2.2.3 Soudy	22
2.2.4 Ozbrojené síly, bezpečnostní sbory a zpravodajské služby	22
2.3 Vztah k zahraničí	23
2.4 Ústavněprávní odpovědnost prezidenta	26
2.5 Ukončení funkce.....	27
2.6 Kanceláře prezidenta.....	28
2.6.1 Kancelář prezidenta republiky	28
2.6.2 Vojenská kancelář prezidenta republiky.....	29
2.7 Postavení prezidenta ve společnosti	29
3 Teorie voleb prvního a druhého řádu.....	32
4 Prezidentské volby	37
4.1 Prezidentské volby v minulosti.....	37
4.2 Prezidentské volby v současnosti	43
4.2.1 Přímá volba 2013	44

4.2.2	Přímá volba 2018	46
4.2.3	Přímá volba 2023	48
5	Vzdělávací program „Jeden svět na školách“ zaměřený na Studentské volby	51
5.1	Studentské prezidentské volby 2012.....	52
5.2	Studentské prezidentské volby 2017 a 2018.....	52
5.3	Studentské prezidentské volby 2022 a 2023	53
DIDAKTICKÁ ČÁST		55
6	Učebnice výchovy k občanství a volba prezidenta	55
6.1	Nakladatelství Fraus	55
6.2	Nakladatelství Nová škola	55
7	Simulace voleb.....	57
7.1	Praktické provedení simulace prezidentských voleb	59
8	Analýza zjištěných výsledků	62
9	Didaktické hledisko simulace žákovských prezidentských voleb	64
Závěr		65
Seznam použitých zkratk		67
Seznam použitých zdrojů a literatury		68
Seznam příloh		76

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem prezidentských voleb jako tématem výchovy k občanství. Prezident státu symbolizuje pomyslný vrchol hierarchie orgánů státní moci. Role prezidenta přitahuje značnou pozornost ze strany politiků, ale i obyvatel země. V průběhu vývoje české země si pozice prezidenta udržela danou prestiž, která se nikterak nezměnila se způsobem změny volby prezidenta. Volba hlavy státu tradičně vzbuzuje značný zájem médií i veřejnosti, jak v České republice, tak i mimo ni. Skutečnost, že občané sami volí prezidenta, často vyjadřuje jejich názor na současnou politickou a společenskou situaci, protože volební kampaně a diskuse často reflektují aktuální témata ovlivňující celou společnost.

Již několikrát jsem byla členkou volební komise. Vždy mě zajímalo, jak by probíhaly volby ve školním prostředí, resp. jak by se žáci základní školy mohli prakticky seznámit se způsobem voleb. Jelikož si myslím, že je důležité u žáků rozvíjet zájem o politické dění, napadlo mě provést simulaci voleb u žáků na druhém stupni základní školy.

S ohledem na období, ve kterém je diplomová práce psaná, jsem simulaci voleb zacílila na prezidentské volby. Studentské volby organizuje Člověk v tísni, konkrétně jeho vzdělávací program Jeden svět na školách (JSNS). Ovšem jejich studentské volby jsou cílené na žáky středních škol. Podle mého názoru je simulace voleb na školách zajímavý prvek, jak u žáků zvýšit aktivní zájem o politické dění v naší zemi a případně zvýšit volební účast. Zároveň si myslím, že je to vhodná aktivita i pro žáky na základní škole, a ne pouze pro střední školy.

Má simulace prezidentských voleb se uskutečnila na základní škole v okrese Český Krumlov ve spolupráci s vedením školy a paní učitelkou výchovy k občanství. Voliči se stali žáci osmých a devátých tříd, kteří mají nejbližší k tomu stát se budoucími voliči. Celkem se mohlo žákovských voleb zúčastnit 90 žáků.

První část práce se věnuje teorii voleb prvního řádu a druhého řádu. Další součástí je pozice prezidenta v průběhu historie, volba prezidenta, vývoj volebního systému prezidenta s důrazem na prezidentské volby v současnosti a postavení prezidenta v České republice.

Druhá část diplomové práce je koncipována jako didaktická část, která je specificky zaměřena na žáky druhého stupně základní školy, konkrétně na osmou a devátou třídu. Tito žáci mají ve svém věku nejbližší k věkové hranici možnosti stát se voliči. V rámci této části byla žákům poskytnuta možnost zaujmout roli voličů prezidenta a členů volební komise v simulovaných volbách. Kandidáti na prezidenta byli stejní

jako v prezidentských volbách 2023. Cílem bylo podpořit jejich aktivní zapojení do politického procesu a posílit jejich povědomí o prezidentských volbách.

V závěrečné části diplomové práce jsou vyhodnoceny získané výsledky z proběhlých simulovaných žákovských voleb a provedeno jejich srovnání s výsledky studentských voleb od Člověka v tísni a reálnými výsledky prezidentských voleb konaných v roce 2023. Srovnána je i voličská účast ve volbách. Tímto analytickým pohledem je představena reflexe a zhodnocení efektivity této pedagogické metody a jejího dopadu na občanskou angažovanost žáků ve vztahu k prezidentským volbám.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Pozice prezidenta v průběhu historie

1.1 Ústavní zakotvení role prezidenta Československa v období první republiky

Během prvních dvou let existence samostatného Československa vznikaly první plnohodnotné ústavy. První ústava, označovaná jako *Prozatímní*, byla vypracována již v roce 1918 a udržovala svou platnost až do února 1920. Prozatímní ústava deklarovala státní zřízení Československa republikánského charakteru a stanovila odpovědnost vlády vůči zvolenému parlamentu. Dle tohoto ústavního rámce bylo zřízeno Národní shromáždění, které vzniklo prostřednictvím rozšíření pléna Národního výboru.¹

V Prozatímní ústavě je stanoveno, že hlavou nově formujícího se státu bude prezident, který bude zvolen Národním shromážděním. Pro zvolení prezidenta byla nezbytná přítomnost nadpoloviční většiny poslanců a dvoutřetinová většina přítomných. Prezidentův úřad trval až do doby, než bude zvolená nová konečná hlava státu. Vláda se stala zástupcem prezidenta a měla pravomoc svěřit jednotlivé úkoly svému předsedovi. K vládním úkonům prezidenta republiky bylo zapotřebí spolupodpisu příslušného odpovědného člena vlády. Prezident byl zproštěn možnosti trestního stíhání, tedy měl imunitu. Mezi jeho pravomoci patřilo zastupování státu navenek; přijímání vyslanců; jmenování důstojníků, státních úředníků a soudců počínaje VI. třídou hodnostní nahoru; vyhlášení války na základě usnesení Národního shromáždění a předkládání sjednaného míru k ratifikaci. Prezident byl oprávněn promíjet nebo mírnit tresty a právní následky trestných činů. Mohl dokonce nařídít, aby se trestní řízení nebylo zahájeno anebo aby bylo ukončeno. Prezident byl také nejvyšším velitelem vojsk. Pokud šlo o vztah k Národnímu shromáždění, měl prezident právo vrátit schválený zákon Národnímu shromáždění do osmi dnů po usnesení k novému projednání. Pokud Národní shromáždění trvalo na původním rozhodnutí, musel být zákon vyhlášen. Před Národním shromážděním skládal prezident slib, že bude dbát o blaho republiky a občanů a bude dodržovat zákony.²

¹ JANÁK, Dušan, Petr HUŠEK a Lubomír HLAVIENKA. *Politický systém ČR: historie a současnost* [online]. In.: Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015 [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2020/UVSRPVN109/um/Politicke_systemy.pdf?lang=en, s.13

² *Zákon ze dne 13. listopadu 1918 o prozatímní ústavě*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html

Prozatímní ústava pak prošla novelizací v roce 1919. První novelizace rozšířila počet členů Národního shromáždění, druhá novelizace omezila některé pravomoci parlamentu a současně posílila pravomoci exekutivních orgánů státu. Následně, 29. února roku 1920, byla přijata nová ústava, která nahradila Prozatímní ústavu. Podle svého měsíce přijetí je nazývána jako Únorová ústava. Tato ústava zavedla parlamentní demokracii v rámci vnitřního uspořádání republiky a inspirovala se francouzským modelem.³ Únorová ústava neboli Ústavní listina Československé republiky byla zrušena až 9. května 1948.⁴

Ústavní listina Československé republiky byla obsáhlejší Prozatímní ústava. Prezident byl opět hlavou státu. Volba prezidenta probíhala na společné schůzi obou komor parlamentu na období sedmi let.⁵ K platnosti volby byla zapotřebí nadpoloviční většina úhrnného počtu členů poslanecké sněmovny i senátu a třípětinová většina přítomných. Pokud nevedla volby po dvojím kole k cíli, následovala užší volba mezi kandidáty s nejvyšším počtem hlasů. Vítězem se stal ten, kdo získal největší počet hlasů. V opačném případě bylo o vítězi rozhodnuto losováním. Volba prezidenta se konala poslední čtyři neděle před ukončením volebního období úřadujícího prezidenta.⁶ Podrobnosti volby upravoval zákon č. 161/1920 Sb., o volbě prezidenta republiky. Prezident nesměl být volen na více než dvě po sobě jdoucí volební období. Tomáš Garrigue Masaryk byl jedinou výjimkou, když byl zvolen do funkce prezidenta čtyřikrát. Kandidovat na prezidenta republiky mohl každý občan Československa, který dosáhl věku 35 let a byl volitelný do Poslanecké sněmovny.⁷ Zatupujícím orgánem prezidenta zůstala vláda jako v Prozatímní ústavě. V případě nepřítomnosti prezidenta

³ JANÁK, Dušan, Petr HUŠEK a Lubomír HLAVIENKA. *Politický systém ČR: historie a současnost* [online]. In.: Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015 [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2020/UVSRPVN109/um/Politicke_systemy.pdf?lang=en, s.13

⁴ NAHODIL, Tomáš. Ústavní listina: dílo, jež nezrušili ani nacisté. To se podařilo až komunistům. [online]. In: *Lidovky.cz*, 10.3.2020 [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/ustavni-listina-dilo-jez-nezrusili-ani-naciste-to-se-podarilo-az-komunistum.A200307_094008_In_byznys_pravo_ssu

⁵ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7. s. 40-41

⁶ *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

⁷ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7. s. 40-41

po dobu delší než šest měsíců, Národní shromáždění mělo právo zvolit náměstka prezidenta na základě usnesení vlády, které bylo schváleno za přítomnosti tří čtvrtin členů vlády. Prezident republiky nemohl zároveň působit jako člen Národního shromáždění. V případě, že by náměstkem prezidenta byl zvolen jeden z členů Národního shromáždění, nemůže dotyčný vykonávat mandát poslance v Národním shromáždění, zatímco zastává post náměstka prezidenta. Ustanovení týkající se prezidenta republiky platí rovněž pro jeho náměstka.⁸

Některé pravomoci prezidenta zůstaly stejné jako v Prozatímní ústavě. Podle Ústavní listiny Československé republiky prezident disponoval pravomocí jmenovat premiéra a ministry, účastnit se schůzí vlády a předsedat jim.⁹ Prezident měl povinnost svolat obě sněmovny parlamentu ke dvěma řádným zasedáním, která se konala na jaře v březnu a na podzim v říjnu. Mezi další pravomoci prezidenta patřila reprezentace státu navenek a měl pravomoc sjednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní a takové, které zavazují stát nebo jeho občany majetkově nebo osobně, včetně vojenských či územních změn, vyžadovali souhlas Národního shromáždění. Pokud se jednalo o úpravy státního území, souhlas Národního shromáždění musel být vydán ve formě ústavního zákona. Dále prezident přijímal a pověřoval vyslance. Prezident měl právo vyhlásit válečný stav, ukončit válku s předchozím souhlasem Národního shromáždění a předkládal mu smlouvy o míru k ratifikaci. Prezident měl právo vracet zákony Národního shromáždění s připomínkami a podepisoval zákony Národního shromáždění, sněmu Podkarpatské Rusi a opatření výboru. Prezident předkládal Národnímu shromáždění zprávu, buď ústní či písemnou formou, o aktuálním stavu republiky a současně navrhoval opatření, která považoval za nezbytná. Jedním z úkolů prezidenta republiky bylo jmenování vysokoškolských profesorů, soudců, státních úředníků a důstojníků od VI. hodnostní třídy. Prezident uděloval dary a penze k návrhu vlády. Podobně jako bylo ustanoveno v Prozatímní ústavě byl prezident velitelem ozbrojených složek a měl také pravomoc udělit milost. Prezident republiky jmenoval na návrh vlády guvernéra Podkarpatské Rusi. Veškerá moc vládní a výkonná, pokud není explicitně vyhrazena prezidentovi republiky ústavní listinou nebo zákony

⁸ *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.* Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

⁹ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost.* 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7. s. 40-41

Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918, spadala pod pravomoc vlády.¹⁰

1.2 Období druhé republiky a druhé světové války

Obdobím druhé republiky se označuje historické období, které začíná Mnichovskou konferencí 30. září 1938 a končí v polovině března 1939. Na základě Mnichovské dohody došlo k odtržení tzv. Sudet od Československa ve prospěch Německa.¹¹ Edvard Beneš před svou abdikací jmenoval reorganizovanou vládu vedenou Janem Syrovým. Dlouhou dobu po abdikaci Edvarda Beneše nebyl zvolen nový československý prezident, proto vykonávala prezidentské pravomoci vláda podle ústavy z roku 1920. Dne 30. listopadu 1938 byl zvolen Emil Hácha prezidentem a 1. prosince byla jmenována nová vláda.¹² V listopadu 1938 došlo k přijetí ústavního zákona o autonomii Slovenskej krajiny a ústavního zákona o autonomii Podkarpatské Rusi. Těmito zákony byl potvrzen vznik Republiky Česko-slovenské. Zásadní zvrát pak představovalo schválení ústavního zákona o zmocnění k úpravám ústavní listiny a ústavních zákonů Rada českého státu a o mimořádné pravomoci nařizovací dne 15. prosince 1938. Tento legislativní akt udělil vládě pravomoc nahrazovat po dobu dvou let zákony prostřednictvím vládních nařízení a udělil prezidentovi pravomoc vydat dekrety s ústavní silou (na jednomyslný návrh vlády).¹³

Dne 16. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. V průběhu března téhož roku bylo rozpuštěno Národní shromáždění a legislativní pravomoc byla svěřena okupačním orgánům. Přesto byla zachována funkce hlavy autonomní správy, označovaná jako "státní prezident", a také fungovala protektorátní vláda. Zákonodárnou a legislativní pravomoc měl v rukou říšský protektor, který reprezentoval německou centrální vládu

¹⁰ Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

¹¹ BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011. 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7. s. 83

¹² Mnichov a druhá světová válka 1938–1945. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Mnichov-a-druha-svetova-valka-1938.pdf>

¹³ BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011. 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7. s. 87

a dohlížel na protektorátní instituce. Zástupce protektora vykonával státní tajemník.¹⁴ Státní prezident Emil Hácha byl pod přímým dohledem říšského protektora a každý jeho důležitý krok vyžadoval souhlas říšského protektora.¹⁵

1.3 Pozice prezidenta v Ústavě Československé republiky z roku 1948

Po komunistických demonstracích kvůli nepřijetí komunistického ministra vnitra do vlády získala Komunistická strana Československa plnou režii nad sestavením nové budoucí ústavy. Nová ústava byla přijata 9. května 1948, a tak nahradila stávající ústavu z roku 1920. Podle svého data přijetí se ústavě říkalo květnová ústava nebo i Ústava 9. května.¹⁶ Prezident Edvard Beneš odmítl podepsat květnovou ústavu, proto jí podepsal až 9. června 1948 Klement Gottwald. Ústava charakterizovala Československo jako "lidově demokratickou republiku". V odlišení od ústav jiných zemí v sovětském bloku přijala řadu ustanovení z předchozí demokratické ústavy, částečně či zcela. Formulovala zásadu, že státní moc spočívá v rukou volených zastupitelských sborů, a přestože zdůrazňovala tuto demokratickou podstatu, uchovávala tradiční dělení státní moci. Zajišťovala určitá občanská práva a svobody dle předchozí demokratické ústavy, ovšem otevírala prostor pro jejich účelovou interpretaci. Ústava opakovaně přednostně upřednostňovala politická kritéria a "zásady lidově demokratického zřízení" nad základními lidskými právy, demokratickými svobodami a právními normami a jistotami. Klíčový význam měla regulace "hospodářského uspořádání", kde preferovala státní vlastnictví a podnikání na úkor soukromého sektoru a zavedla princip řízení ekonomiky prostřednictvím jednotného plánu.¹⁷

Ústava z 9. května vykazovala podobnost s předchozími ústavami. Stejně jako v předchozích ústavách byl prezident volen Národním shromážděním. Princip volby zůstal stejný jako v ústavě z roku 1920. Prezidentem republiky se opět mohl stát každý občan, který je volitelný do Národního shromáždění a dosáhl věku 35 let. Prezidentovo

¹⁴ HUŠEK, Petr a Josef SMOLÍK. *Politický systém a politické strany České republiky*. Vydání první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. 111 s. ISBN 978-80-7509-665-4. s. 27

¹⁵ BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011. 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7. s. 105

¹⁶ HUŠEK, Petr a Josef SMOLÍK. *Politický systém a politické strany České republiky*. Vydání první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. 111 s. ISBN 978-80-7509-665-4. s. 28

¹⁷ JANÁK, Dušan, Petr HUŠEK a Lubomír HLAVIENKA. *Politický systém ČR: historie a současnost* [online]. In.: Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015 [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2020/UVSRPVN109/um/Politicke_systemy.pdf?lang=en, s.13

volební období trvalo sedm let a počítalo se od doby složení slibu nebo od doby, kdy uplynulo volební období úřadujícímu prezidentovi. Prezident nemohl zvolen více než dvakrát po sobě. Ovšem osoba, která zastávala prezidentský úřad po dvou po sobě jdoucích volebních obdobích, není oprávněna k dalšímu zvolení, dokud neuplyne sedm let od ukončení druhého volebního období. Tato ustanovení se nevztahovala na druhého prezidenta Československé republiky. V této ústavě se rozšířily pravomoci prezidenta. Novou pravomocí prezidenta se stalo propůjčování vyznamenání, pokud není jiný orgán zmocněn k tomuto úkonu, a udílení československým občanům souhlas k přijetí cizozemských vyznamenání a titulů. Jedna z dodatečných pravomocí spočívala v oprávnění udělování amnestií, prominutí a zmiňování trestů a právních následků v důsledku odsouzení skrze trestní soudy. Dále měl prezident právo nařídít zastavení soudního řízení týkajícího se soukromožalobních trestných činů, což mělo za následek, že by nebylo zahájeno nebo by se nepokračovalo v soudním procesu. Toto právo se nevztahovalo na členy vlády. Trestní stíhání prezidenta bylo omezeno na velezradu. Proti prezidentovi mohla být žaloba podána předsednictvem Národního shromáždění, a jeho soudním rozhodnutím se zabývalo právě Národní shromáždění. Sankcí v tomto případě byla ztráta prezidentského úřadu a nemožnost znovu jej později zastávat. Veškerá ustanovení o prezidentovi se vztahovala taktéž i na jeho náměstka jako v předchozí ústavě.¹⁸

1.4 Ústava Československé socialistické republiky 1960

V roce 1960 představitelé Komunistické strany Československa došli k závěru, že je potřeba pokročit do další fáze upevňování moci a ukotvování ideologického směřování státu. Výsledkem jejich úsilí a potvrzením dosažení socialismu se stala tzv. Ústava Československé socialistické republiky. V ústavě v článku č. 4 byla zakotvena vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Platnost ústavy trvala až do roku 1968, kdy byla změněna prostřednictvím ústavního zákona o československé federaci.¹⁹ Pozice prezidenta byla stanovena ve čtvrté hlavě ústavy, ve které byla zakotvena funkce individuálního prezidenta. Jeho pozice v rámci ústavy byla vyjádřena

¹⁸ *Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

¹⁹ HUŠEK, Petr a Josef SMOLÍK. *Politický systém a politické strany České republiky*. Vydání první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. 111 s. ISBN 978-80-7509-665-4. s. 29

slovy "V čele státu stojí prezident republiky, který je volený Národním shromážděním". Prezidentova role v hierarchii nejvyšších státních orgánů byla v souladu s principem "jednoty moci" a svrchovanosti Národního shromáždění. Zároveň měla ústava předepsanou odpovědnost prezidenta vůči Národnímu shromáždění, avšak nekonkrétně stanovovala důsledky spojené s touto formou odpovědnosti.²⁰

Oproti ostatním ústavám došlo k omezení volební období, a to na pětileté volební období. Prezidentem mohl být zvolen kdokoliv, ale musel být volitelný za poslance Národního shromáždění. Prezident republiky měl oprávnění vykonávat i pravomoci, jež nebyly explicitně uvedeny v ústavě, pokud tak ustanovil zákon.²¹ Ústava z roku 1960 již neobsahovala ustanovení umožňující prezidentovi odročit zasedání nebo rozpustit Národní shromáždění, a ani nezahrnovala prezidentovo právo veta proti zákonům, které byly schváleny Národním shromážděním.²²

1.5 Ústavní zákon o československé federaci 1968

Ústavní zákon č. 143/1968 o československé federaci byl schválen Národním shromážděním dne 27. října 1968 a účinnost nabyl k 1. lednu následujícího roku. V souladu s tímto zákonem se Československá socialistická republika transformovala na federativní útvar dvou rovnoprávných národů (Čechů a Slováků). Tento útvar byl složen z dvou suverénních republik, a sice České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Každá z těchto republik disponovala svým vlastním zákonodárným orgánem (národní radou) a vlastní vládou. Nejvyšším orgánem státní moci na federální úrovni bylo Federální shromáždění, které se skládalo z dvoukomorového parlamentu stávajícího ze Sněmovny lidu a Sněmovny národů. Ústavní zákon stanovil pravomoci na úrovni federace i republik, a také pravomoci jejich jednotlivých orgánů. Platnost ústavního zákona o československé federaci vypršela s ukončením existence

²⁰ BAUEROVÁ, Veronika. Socialistická ústava. In: *Ústav práv a právní vědy* [online]. 2018 [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/04/socialisticka-ustava/>

²¹ *Ústavní zákon ze dne 11. července 1960 Ústava Československé socialistické republiky*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

²² VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7. s. 118

České a Slovenské Federativní Republiky dne 31. prosince 1992.²³ Tento ústavní zákon v zásadě přenesl ústavní ustanovení týkající se prezidenta z ústavy z roku 1960.²⁴ Hlava čtvrtá ústavního zákona byla věnovaná prezidentovi Československé socialistické republiky. Ústavní zákon zaručoval, že nelze soudně stíhat prezidenta pro jednání spojené s výkonem jeho funkce. Dále v článku 63 bylo napsáno přesné znění slibu, který prezident skládal před Federálním shromážděním.²⁵

²³ ČTK. Výdobytek jara 1968: zákon o československé federaci. In: *Týden.cz* [online]. [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/vydobytek-jara-1968-zakon-o-ceskoslovenske-federaci_508196.html

²⁴ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7. s. 118

²⁵ *Ústavní zákon ze dne 27. října 1968 o československé federaci*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1968.html

2 Prezident v České republice

Podle Ústavy České republiky ze dne 16. prosince 1993 je prezident republiky součástí výkonné moci. Prezident zastává pozici hlavy státu, kterou získává prostřednictvím přímých voleb a nenese odpovědnost za své úkony ve výkonu svého úřadu, a to s výjimkou velezrady nebo jiné součásti ústavního pořádku.²⁶

Osoba, která může být zvolena do úřadu prezidenta, musí splňovat určité podmínky a těmi jsou: být občanem České republiky, dosáhnout věku nejméně 40 let a osoba nesmí být zbavena právní svéprávnosti.²⁷

Prezident republiky nastupuje do úřadu tím, že skládá slib. Jeho mandát trvá pět let a začíná okamžikem, kdy složí slib. Na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR prezident složí slib do rukou předsedy Senátu. Slib prezidenta republiky má následující formulaci: *"Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."* (článek 59, odst. 2 Ústavy České republiky). V případě, že prezident republiky odmítne složit slib nebo složí s lib s výhradou, je považován za nepřijatelného do úřadu prezidenta a jeho volba se nepovažuje za platnou. Prezident není oprávněn být zvolen na pozici prezidenta více než dvakrát za sebou.²⁸

2.1 Pravomoci

Pravomoci prezidenta lze rozdělit na ty, které prezident může vykonávat zcela samostatně a některé pravomoci vyžadují kontrasignaci (spolupodpis) předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Článek 63, odst. 4 Ústavy stanoví, že *za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda*. Pravomoci, které může vykonávat samostatně jsou spíše ceremoniálního charakteru. Podle ústavního článku 62 může prezident vykonávat samostatně tyto pravomoci:

- a) jmenovat a odvolávat předsedu a další členy vlády a přijímat jejich demisi, odvolávat vládu a přijímat její demisi,

²⁶ Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

²⁷ HUŠEK, Petr a Josef SMOLÍK. *Politický systém a politické strany České republiky*. Vydání první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. 111 s. ISBN 978-80-7509-665-4. s. 41

²⁸ Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

- b) svolávat zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouštět Poslaneckou sněmovnu,
- d) pověřovat vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenovat soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenovat ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouštět a zmírňovat tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon k přehodnocení (s výjimkou ústavního zákona),
- i) podepisovat zákony,
- j) jmenovat prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenovat členy Bankovní rady České národní banky.²⁹

Určité pravomoci prezidenta České republiky vyžadují pro svou platnost spolupodpis předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena vlády, a za tato rozhodnutí nese vláda odpovědnost. Tyto případy jsou uvedeny v článku 63 Ústavy ČR. Jedná se o: zastupování státu navenek; sjednávání a ratifikování mezinárodních smluv, (sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy); funkce vrchního velitele ozbrojených sil; přijímání vedoucích zastupitelských misí; pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí; vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a do Senátu; jmenování a povyšování generálů; propůjčování a udělování státních vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán; jmenování soudců; nařízení nezahájit trestního řízení, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo; udělování amnestií. Prezident republiky má právo vykonávat i takové rozhodnutí, která nejsou explicitně uvedena v ústavním zákoně, stanoví-li tak zákon. Tyto rozhodnutí podléhají též kontrasignaci. Rozhodnutí se týkají jmenování předsedů Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Českého statistického úřadu, Úřadu pro ochranu osobních údajů a jeho inspektorů, vysokoškolských profesorů, rektorů státních a veřejných vysokých škol atd.³⁰

²⁹ Prezident. In: *Novinky.cz* [online]. Seznam.cz [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/tag/prezident-37792>

³⁰ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmlouvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 51

Průzkum Centra pro výzkum veřejného mínění z přelomu června a července roku 2023 zkoumal postoj občanů k ústavním pravomocem prezidenta republiky. Dvě třetiny respondentů (66 %) z 929 preferují zachování současného rozsahu prezidentských pravomocí. Obecně jsou podporovány pravomoci prezidenta rozhodovat o udělení amnestie, milosti nebo zmírnění trestu, avšak menšina souhlasí s pravomocí zastavovat soudní řízení. Genderový rozdíl ukazuje, že muži častěji, než ženy vyjadřují souhlas s prezidentskou pravomocí zastavit soudní řízení. Většina občanů (více než devět z deseti) podporuje prezidentskou pravomoc rozhodovat o propůjčení a udělování státních vyznamenání, a podobně vysoký podíl (více než tři pětiny) souhlasí s pravomocí jmenovat a odvolávat rektory vysokých škol a jmenovat profesory. Ve vztahu k pravomoci prezidenta rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsát nové volby tři čtvrtiny respondentů (76 %) uvedly, že by tato pravomoc měla být uplatňována pouze ve výjimečných případech, jak je definováno ústavou. Co se týče práva veta prezidenta, více než polovina respondentů (52 %) souhlasí s tím, že by měl prezident toto právo, ale parlament by měl mít možnost přehlasovat veto početnější většinou. Třetina dotázaných však považuje prezidentské veto za konečné.³¹

2.2 Vztah prezidenta s vládou a jinými institucemi

2.2.1 Vláda

Pravděpodobně nejvýznamnějším faktorem, který určuje postavení prezidenta republiky a jeho vztah k výkonné moci, je jeho vztah k vládě. Tento vztah je zvláště ovlivněn tím, že Česká republika má parlamentní formu vlády. To znamená, že nejvyšším orgánem výkonné moci není prezident republiky, jak je tomu v prezidentském systému, ale tuto roli zastává vláda.³² Prezident republiky jmenuje a odvolává předsedu vlády. Přestože prezident má ústavní pravomoc v jmenování předsedy vlády, musí respektovat politickou realitu a konkrétní politický kontext. Co se týče jmenování a pověření ostatních členů vlády správou jednotlivých ministerstev, prezident může taková rozhodnutí učinit

³¹ ČERVENKA, Jan. *Občané o ústavních pravomocích prezidenta – červen/červenec 2023* [online]. In: . Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2023, s. 1-7 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5692/f9/pi230831.pdf

³² CELLAR, Milan. *Postavení prezidenta České republiky a vztah k moci výkonné* [online]. Praha, 2010 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/24029/DPTX_2009_2_11220_HS9999_36334_0_85402.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Kateřina Janstová, Ph.D.

pouze na návrh premiéra. Samotné rozhodnutí o jmenování je výsledkem prezidentovy vůle a může odmítnout návrh premiéra a požadovat nový návrh. Jmenovaný člen vlády je povinen složit slib prezidentovi. Nicméně pro vznik funkce člena vlády je důležité jmenování, ne složení slibu. Prezident nemá pravomoc vytvářet nová ministerstva, ale má možnost jmenovat ministry bez přiděleného ministerstva (tzv. ministry bez portfeje). Naopak může také přiřadit jednomu ministrovi více než jedno ministerstvo, nebo dokonce pověřit premiéra řízením některého ministerstva. Tato praxe je obvyklá v případě plánované likvidace některého resortu nebo v situaci, kdy je potřeba najít nového ministra.³³ Příkladem ministra, který řídil více než jedno ministerstvo, může být Karel Havlíček z druhé vlády premiéra Andreje Babiše. Karel Havlíček se stal ministrem, který řídil ministerstvo průmyslu a obchodu a ministerstvo dopravy.³⁴ Z právního hlediska není definován počet členů vlády, záleží na dohodě mezi předsedou vlády a prezidentem. Ve vztahu k prezidentským pravomocem a interakci s vládou je důležité poznamenat, že prezident má povinnost odvolat vládu v situaci, kdy Poslanecká sněmovna vysloví nedůvěru vládě nebo zamítne návrh na vyslovení důvěry vládě. Proces vyslovení nedůvěry se vztahuje výhradně ke kolektivní odpovědnosti vlády.³⁵

2.2.2 *Parlament České republiky*

Podle ústavního článku 62 prezident republiky svolává zasedání Poslanecké sněmovny. Prezident republiky má povinnost svolat zasedání Poslanecké sněmovny tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb. V případě, že prezident nesvolá zasedání, Poslanecká sněmovna má právo sejít se třicátý den po dni voleb sama. Prezident se může zúčastnit jednání obou komor Parlamentu ČR a požádat o udělení slova. Poslaneckou sněmovnu může prezident republiky rozpustit v následující situaci, kdy Poslanecká sněmovna nevyjádří důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny. Rozpuštění může proběhnout také v situacích, kdy Poslanecká sněmovna neuzavře do tří měsíců dohodu o vládním návrhu zákona, kvůli kterému byla položena otázka důvěry, nebo kdy

³³ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmlouvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 108-119

³⁴ JADRNÁ, Anna. Seznam ministrů. Podívejte se, kdo je kdo ve druhé Babišově vládě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 25.2.2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/seznam-ministri-vlada-andrej-babis_1806270915_ako

³⁵ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmlouvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 108-119

je zasedání Poslanecké sněmovny přerušeno déle, než je povoleno, nebo kdy Poslanecká sněmovna po dobu delší tří měsíců není schopna se usnášet, i když byla v té době opakovaně svolávána ke schůzi. Prezident může Poslaneckou sněmovnu rozpustit i na základě usnesení Poslanecké sněmovny, které získalo souhlas třípětinové většiny všech poslanců. Nelze však rozpustit Poslaneckou sněmovnu tři měsíce před vypršením jejího volebního období.³⁶

V legislativním procesu se návrh zákona nejprve předkládá Poslanecké sněmovně, kde probíhá rozprava nad návrhem zákona ve třech čteních. Ve třetím čtení dochází k hlasování o zákonu, pokud není vysloven souhlas, tak návrh zákona nebyl přijat a legislativní proces končí. Schválený návrh zákona Poslaneckou sněmovnou je bez prodlení předložen Senátu. Senát má několik možností – může návrh zákona schválit, vyjádřit vůli nezabývat se ním nebo nechat uplynout třicetidenní lhůtu k projednání, po které je zákon postoupen prezidentovi k podpisu. Pokud Senát zamítne návrh zákona nebo přijme k němu pozměňovací návrhy, návrh se vrací zpět k projednání do Poslanecké sněmovny. Jestliže nadpoloviční většina všech poslanců (což odpovídá 101 poslancům) souhlasí s návrhem zákona, překonává se tak zamítnutí Senátem a návrh je přijat. Tato pravidla však neplatí stoprocentně; výjimkou jsou např. ústavní zákony. Předseda Poslanecké sněmovny předává přijaté zákony prezidentovi republiky, který má následně dvě možnosti – buď může zákon schválit a podepsat, nebo jej může vetovat a vrátit do patnácti dnů zpět Poslanecké sněmovně s odůvodněním, proč odmítá zákon podepsat. Vrácený zákon mohou poslanci přehlasovat, podobně jako v případě Senátu, a pokud to udělají nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon je přijat. Podepisování přijatých zákonů pak probíhá předsedou Poslanecké sněmovny, prezidentem republiky a předsedou vlády.³⁷

Po usnesení obou komor Parlamentu ČR může dojít k pozastavení výkonu úřadu prezidenta, který jej nemůže vykonávat ze závažných důvodů. Zástupci prezidenta se stávají předseda Poslanecké sněmovny nebo předseda vlády. Tento akt se týká pouze výkonu pravomocí, nejedná se o zbavení samotného prezidentského úřadu. Prezident může podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení usnesení. Poslanecká sněmovna a Senát

³⁶ *Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

³⁷ ANDRESOVÁ, Petra. Legislativní proces: Jak se tvoří zákony? In: *Cesivprávu.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.cesivprávu.cz/blog/legislativni-proces-jak-se-tvori-zakony>

nesou odpovědnost za prokázání, že prezident nebyl schopen vykonávat svůj úřad z důvodu vážných okolností.³⁸

2.2.3 Soudy

Prezident má pravomoc jmenovat soudce Ústavního soudu na desetileté období za souhlasu Senátu a přijímá jejich slib. Také jmenuje předsedu a dva místopředsedy Ústavního soudu, ale nemá pravomoc odvolat soudce Ústavního soudu; odvolání je možné pouze prostřednictvím disciplinárního řízení plénem Ústavního soudu. Co se týče soudců obecných soudů, prezident má pravomoc jejich jmenování, ale tento krok musí být kontrasignován. Odvolání těchto soudců je možné pouze v rámci disciplinárního řízení plénem Nejvyššího správního soudu, a to na základě obyčejných zákonů. Prezident rovněž jmenuje předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, ale tato pravomoc nepodléhá kontrasignaci. Předsedy a místopředsedy Nejvyššího správního soudu, vrchních soudů a krajských soudů jmenuje s kontrasignací na základě obyčejných zákonů. Kromě toho prezident má pravomoc udělovat amnestii, odpouštět a zmírňovat tresty, které byly uvaleny trestními soudy, a také nařizovat zastavení trestního stíhání (abolice) nebo zmírňovat udělené tresty. Zatímco prezident může svěřit ministra spravedlnosti řízením o milosti a zamítnout neopodstatněné žádosti, udělení milosti může provést pouze osobně. V současnosti je celý proces řízení o milosti zajištěn Kanceláři prezidenta republiky.³⁹

2.2.4 Ozbrojené síly, bezpečnostní sbory a zpravodajské služby

Prezident České republiky se stává vrchním velitelem ozbrojených sil po svém jmenování do funkce. Prezident má vzhledem k vojákům omezený rozsah povinností a pravomocí. To je dáno tím, že vedením armády se zabývá generální štáb, jehož náčelníkem je generálmajor. Náčelníka generálního štábu jmenuje prezident na základě zákona o ozbrojených silách. Veškerou civilní správu a demokratický dohled nad armádou pak zajišťuje Ministerstvo obrany. Podle Zákona o ozbrojených silách České republiky má prezident jako vrchní velitel ozbrojených sil následující pravomoci: schvalovat základní vojenské řády, jmenovat a odvolávat náčelníka Vojenské kanceláře

³⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 107

³⁹ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 137-150

prezidenta republiky, propůjčovat čestné nebo historické názvy vojenským útvarům a vojenským zařízením, propůjčovat bojové prapory vojenským útvarům a vojenským zařízením. V Ústavě České republiky jsou zmíněné následující pravomoci prezidenta: jmenování a povyšování generálů, být vrchním velitelem ozbrojených sil a přijímat vedoucí zastupitelských misí. Jmenování a povyšování generálů se týká jak armády, tak i bezpečnostních sborů (Policie ČR, Hasičský záchranný sbor, Celní správa apod.). Prezident disponuje právem odejmout generálskou hodnost (degradovat) v případě úmyslného a závažného porušení služebních povinností.⁴⁰

Podle ústavního zákona o bezpečnosti má prezident republiky právo aktivní účasti na schůzích Bezpečnostní rady státu. Dále má právo vyžadovat od Bezpečnostní rady státu a jejích členů zprávy a projednávat s nimi otázky, které spadají do jejich kompetence. Zákon o zpravodajských službách stanovuje povinnosti zpravodajských služeb vůči prezidentovi republiky. Zpravodajské služby jsou povinny prezidentovi republiky poskytovat zprávy o své činnosti jednou ročně anebo kdykoliv prezident požádá o tyto zprávy. V případech naléhavých informací předávají zpravodajské služby tato data prezidentovi republiky bez zbytečného odkladu. Prezident republiky má pravomoc se souhlasem vlády zadávat úkoly zpravodajským službám v rámci jejich kompetencí. Zprávy, informace a zadávání úkolů jsou předávány prostřednictvím ředitele Bezpečnostní informační služby nebo u Úřadu pro zpravodajské styky a informace a Vojenského zpravodajství prostřednictvím příslušných ministrů.⁴¹

2.3 Vztah k zahraničí

Prezident republiky zastupuje stát navenek. Zastupování státu na mezinárodní scéně je historicky zakotveným právem hlavy státu, která v rámci svého úřadu symbolicky reprezentuje stát v souladu s mezinárodními právními normami. Veškeré kroky při zastupování státu musí prezident plnit v souladu s vnitrostátním právním řádem. Zastupování státu na mezinárodní úrovni zahrnuje právo vyjadřovat závazné prohlášení jménem státu vůči jiným subjektům mezinárodního práva. Ve skutečnosti má prezident omezení v tom smyslu, že nemůže činit takové závazky, pokud není přesvědčen, že mají

⁴⁰ Redakce (bg). Povinnosti a pravomoce prezidenta Petra Pavla jako vrchního velitele ozbrojených sil. In: *Mocr.army.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/povinnosti-a-pravomoce-prezidenta-petra-pavla-jako-vrchniho-velitele-ozbrojenych-sil-242561/>

⁴¹ Kdo je kdo – orgány odpovědné v ČR za vnitřní bezpečnost. In: *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/docDetail.aspx?docid=47631&docType=ART>

být schváleny vnitrostátním orgánem, který má pravomoc v této oblasti. Do oblasti zastupování státu v zahraničí patří i akty mezinárodní zdvořilosti např. zaslání blahopřání nově ustavené hlavě státu, vyjádření soustrasti při státním smutku nebo účast na státním pohřbu v zahraničí. Prezident využívá v zahraničí určitá privilegia a imunity, které se týkají také manželky (manžela) a dalších členů rodiny, kteří ho doprovázejí, a dalších členů jeho doprovodu. V mezinárodním právu jsou zahrnuty určité výsady, které náleží hlavě státu na území jiného státu, a tyto výsady zahrnují:

- a) Právo na pocty (čest), jako je slavnostní přijetí nejvyššími orgány hostitelského státu a poskytnutí vojenských poct.
- b) Zajištění osobní a obytné nedotknutelnosti a bezpečnosti hlavy státu a jejího doprovodu, včetně práva na použití speciálních identifikačních značek na obydlí a dopravních prostředcích, například vlastní vlajkou.
- c) Svoboda komunikace s orgány vlastního státu a dalšími státy bez cenzury, včetně práva na používání kurýrů a výkon funkce hlavy státu. Nicméně, ústavní pravidla vnitrostátního státu mohou omezit výkon prezidentských funkcí v zahraničí, což může potenciálně ovlivnit schopnost hlavy státu vykonávat své povinnosti, zejména v případě okupace území.
- d) Vyjmutí hlavy státu z právní jurisdikce hostitelského státu, včetně osvobození od celních a daňových povinností.⁴²

Ústava České republiky v současné podobě vyžaduje, aby prvořadým aktérem, který má pravomoc určovat zahraniční politiku země, byl prezident republiky. Nicméně, pokud jde o závazné kroky, jako jsou rozhodnutí týkající se mezinárodních smluv, je jeho pravomoc omezena požadavkem na souhlas vlády, a v některých případech i Parlamentu. Z tohoto výkladu vyplývá, že sjednání mezinárodních smlouv bez souhlasu prezidenta republiky není možné.⁴³ Sjednávání mezinárodních smluv bylo v souladu s Ústavou České republiky převedeno na vládu a její členy prostřednictvím obecného rozhodnutí prezidenta republiky č. 144/1993. Toto rozhodnutí, ve spojení s navazující vládní směrnicí, zavedlo výjimku od ústavního textu. V praxi to znamená, že určitá část

⁴² KOUDELKA, Zdeněk. Prezident republiky a zastupování státu navenek. *Právník* [online]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, 2011(11) [cit. 2023-09-08]. ISSN 0231-6625. Dostupné z: https://is.muni.cz/repo/955354/Prezident_a_zastupovani_statu_navenek.pdf

⁴³ ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. 2011, 57(4), 27-41 [cit. 2023-09-12]. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <https://karolinum.cz/casopis/auc-iuridica/rocnik-57/cislo-4/clanek-808>

mezinárodních smluv, které nepotřebují souhlas obou komor parlamentu pro ratifikaci, je fakticky ratifikována vládou, a ne prezidentem.⁴⁴ Mezinárodní smlouvy lze klasifikovat podle následujících kategorií. *Prezidentské smlouvy* vyžadují souhlas obou komor Parlamentu a prezident nemá pravomoc je sjednat obecným rozhodnutím. Do této kategorie spadají prakticky všechny důležité mezinárodní smlouvy. *Vládní smlouvy* nevyžadují souhlas Parlamentu a vláda má pravomoc je sjednat podle prezidentského rozhodnutí. *Rezortní (ministerské) smlouvy* se nevztahují k souhlasu Parlamentu a týkají se pouze jednoho rezortu. Smlouvu v této kategorii může sjednat člen vlády, který je pověřen řízením příslušného ústředního správního úřadu (ústředního orgánu státní správy) na základě prezidentského rozhodnutí.⁴⁵

Prezident přijímá vedoucí zastupitelských misí partnerských států podle článku 63 Ústavy České republiky. Následná recepce velvyslance má především ceremoniální povahu. V neoficiální rovině může prezident probírat různé otázky týkající se jejich vzájemných vztahů s vedoucími diplomatických misí. V případě citlivých témat bývají velvyslanci obvykle pozváni na Ministerstvo zahraničních věcí, přestože prezident má možnost s nimi také jednat. Další pravomocí prezidenta ve vztahu k zahraničí je pověřování a odvolávání vedoucí zastupitelských misí. Prezident potvrzuje každý velvyslanecký mandát svým podpisem. V českém kontextu se stalo obvyklým zvykem, že některé kandidáty navrhované ministrem zahraničních věcí a schválené vládou prezident odmítá, a naopak upřednostňuje osoby, které jsou blízké prezidentskému úřadu, i přes nesouhlas ostatních aktérů v oblasti zahraniční politiky.⁴⁶

Kompetence prezidenta v oblasti zahraniční politiky mohou být rozšířeny zákonem. minulosti k takovému rozšíření pravomocí došlo třikrát. Prezidentovi byla udělena pravomoc pro vyhlášení voleb do Evropského parlamentu a pro vyhlášení referenda týkající se vstupu České republiky do Evropské Unie. Během tzv. euronovely získal

⁴⁴ DOSTÁL, Vít a Vít BORČANY. Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby. In: *Amo.cz* [online]. 2018 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/01/AMO_role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby.pdf

⁴⁵ KOUDELKA, Zdeněk. Prezident a mezinárodní smlouvy. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masarykovo univerzita, 2009 [cit. 2023-09-12]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/mezin_smlouvy/Koudelka_Zdenek__1038_.pdf

⁴⁶ DOSTÁL, Vít a Vít BORČANY. Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby. In: *Amo.cz* [online]. 2018 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/01/AMO_role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby.pdf

prezident také novou pravomoc podat Ústavnímu soudu žádost o přezkoumání souladu mezinárodních smluv s Ústavou poté, co byly schváleny oběma komorami Parlamentu.⁴⁷

2.4 Ústavněprávní odpovědnost prezidenta

Ústava ČR, konkrétně článek 54, stanovuje, že prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný. Během výkonu prezidentské funkce nemůže být zadržen, trestně stíhán, ani stíhán pro přestupek či jiný správní delikt. Existuje však výjimka z této dočasné imunity, kterou představuje ústavní žaloba za velezradu nebo hrubé porušení Ústavy ČR nebo jiné součásti ústavního pořádku.⁴⁸ Podle ústavního zákona č. 71/2012 Sb. došlo od 8. března 2013 k rozšíření ústavněprávní odpovědnosti prezidenta o možnost stíhání za hrubá porušení Ústavy nebo jiné části ústavního pořádku, přičemž stávající odpovědnost za velezradu zůstala zachována.⁴⁹ Ústavní žalobu na prezidenta podává Senát se souhlasem Poslanecké sněmovny. Ústavní žaloba je předána k Ústavnímu soudu, který má pravomoc rozhodnout, zda by měl prezident ztratit svůj prezidentský úřad a způsobilost jej znovu nabýt. Pro přijetí návrhu ústavní žaloby je nezbytný souhlas třípětinové většiny přítomných senátorů a třípětinové většiny všech poslanců.⁵⁰

Podle ústavního zákona č. 71/2012 Sb. si prezident republiky po 8. březnu 2013 udržel v trestněprávní oblasti pouze procesní imunitu, jak je stanoveno v článku 65 odstavci 1 Ústavy ČR. I po 8. březnu 2013 není prezident republiky možné zadržet nebo stíhat za trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt. Tato procesní překážka stíhání platí pouze po dobu výkonu prezidentské funkce. To znamená, že po skončení svého prezidentského období tato překážka v trestním stíhání zaniká a bývalý prezident republiky může být stíhán podle běžných právních postupů. V rámci trestního řízení je důležité poznamenat, že během doby trvání imunity dochází k přerušení promlčecích lhůt. V případě přestupků závisí na době, kdy byl přestupek spáchán ve vztahu k době ukončení prezidentské funkce. Přestupek nelze projednat

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ SLÁDEČEK, Vladimír a Helena HOFMANNOVÁ. K odpovědnosti prezidenta republiky za jednání, které není výkonem funkce. *Právník* [online]. 2021, 160(8), 617-635 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2021/8/1_Sladecek-Hofmannova_617-635_8_2021.pdf

⁴⁹ KUDRNA, Jan. Odpovědnost za akty prezidenta republiky. *Správní právo* [online]. 2013, 46(7-8), 386-405 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/spravni-pravo-78-13w-kudrna-pdf.aspx>

⁵⁰ Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

po uplynutí jednoho roku od jeho spáchání. Imunita prezidenta poskytuje ochranu pouze v období, kdy prezident vykonává svou funkci; po jejím skončení již tato ochrana neplatí.⁵¹

2.5 Ukončení funkce

Jednou z možností ukončení funkce je abdikace. Slovo abdikace znamená vzdání se funkce hlavy státu. Prezident svou abdikaci podává do rukou předsedy Poslanecké sněmovny. Ústava neupravuje formu abdikace prezidenta. Může se jednat o ústní formu, ale je nutné o ústním aktu pořádat písemný záznam. V případě abdikace prezidenta nikdo nerozhoduje o její účinnosti. Abdikací se neomezuje právo prezidenta znovu kandidovat do funkce, pokud zůstal volitelný.⁵² Ústavní soud může uložit prezidentovi trest ztráty prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.⁵³ Pokud nastane tato situace, bývalému prezidentovi nevznikají nároky vyplývající ze zákona č. 48/2004 Sb. Zákon o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce.⁵⁴ Další možností ukončení funkce je uplynutí volebního období, které trvá 5 let v České republice. Ústava neobsahuje konkrétní ustanovení týkající se zániku výkonu funkce prezidenta v dalších případech, jako je smrt nebo prohlášení za mrtvého, i když tyto situace vedou k ukončení prezidentské funkce.⁵⁵

Prezidentovi po skončení jeho funkce vzniká nárok na rentu, která činí 50 000 Kč měsíčně. Dále má bývalý prezident republiky nárok a užívání vozidla ve vlastnictví státu s řidičem i bez něho pro své osobní potřeby, nebude-li mu poskytnuta ochrana podle zvláštního právního předpisu např. podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Bývalý prezident přichází o nároky plynoucí ze zákona č. 48/2004 Sb., o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce,

⁵¹ KUDRNA, Jan. Odpovědnost za akty prezidenta republiky. *Správní právo* [online]. 2013, 46(7-8), 386-405 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/spravni-pravo-78-13w-kudrna-pdf.aspx>

⁵² KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 43-44

⁵³ *Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

⁵⁴ Zákon č. 48/2004 Sb., zákon o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce. In: *Zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-48>

⁵⁵ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 44-49

pokud se stane např. poslancem, senátorem nebo členem vlády nebo pokud je bývalý prezident odsouzen pro úmyslný trestný čin.⁵⁶

2.6 Kanceláře prezidenta

2.6.1 Kancelář prezidenta republiky

Kancelář prezidenta republiky představuje rozpočtovou instituci s vlastní kapitolou v rámci státního rozpočtu České republiky. Její hlavní odpovědností je zajišťovat záležitosti spojené s výkonem pravomocí prezidenta republiky, jak je stanoveno Ústavou ČR, ústavními zákony a ostatními zákony, včetně protokolárních povinností a veřejných aktivit prezidenta republiky. Kancelář vykonává právo hospodaření k nemovitému majetku České republiky tvořícímu areál Pražského hradu, k zámku Lány a k ostatním nemovitostem tvořícím s nimi jeden funkční celek a pečuje o ně jako o sídlo prezidenta republiky; vykonává též právo hospodaření k movitým věcem, které souvisejí s těmito nemovitými věcmi historicky nebo funkčně anebo souvisejí s činností Kanceláře. Kancelář si k plnění úkolů může zřizovat příspěvkové organizace.⁵⁷ Správa Pražského hradu a Lesní správa Lány patří mezi příspěvkové organizace s právní subjektivitou Kanceláře prezidenta republiky. Kancelář zajišťuje i kabinet manželky prezidenta republiky.⁵⁸

V čele Kanceláře je vedoucí Kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky. Prezident stanoví vnitřní organizaci Kanceláře a okruh vedoucích pracovníků, které jmenuje a odvolává. Plat a odměna za pracovní povinnosti zaměstnanců Kanceláře se řídí zvláštním právním předpisem a Platovým řádem Kanceláře. Platový řád Kanceláře vydává vedoucí Kanceláře po vyslovení souhlasu prezidenta republiky. Kancelář ze svého rozpočtu vyplácí rentu a víceúčelovou paušální náhradu bývalému prezidentu republiky a zajišťuje vozidlo s řidičem i bez něho k osobní dispozici,

⁵⁶ Zákon č. 48/2004 Sb., zákon o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce. In: *Zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-48>

⁵⁷ Důvod a způsob založení. In: *Hrad.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/kancelar-prezidenta-republiky/zakonne-vymezeni>

⁵⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 207

a to v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem č. 48/2004 Sb., o zabezpečení prezidenta republiky po skončení funkce.⁵⁹

2.6.2 *Vojenská kancelář prezidenta republiky*

Vojenská kancelář prezidenta republiky představuje zvláštní útvar ozbrojených sil. V čele stojí náčelník, kterého jmenuje a odvolává prezident.⁶⁰ Vojenská kancelář vykonává své úkoly v souladu se zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, který se týká výkonu pravomocí prezidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil, a zároveň plní úkoly spojené s řízením Hradní stráže. Vojenská kancelář vede svou činnost v souladu s právním systémem České republiky, dodržuje příkazy, nařízení a rozhodnutí prezidenta republiky, a řídí se Organizačním řádem Vojenské kanceláře, který byl schválen prezidentem republiky. Dále se Vojenská kancelář řídí vnitřními předpisy Ministerstva obrany a dalšími závaznými normami a směnicemi odborných orgánů Ministerstva obrany, pokud náčelník Vojenské kanceláře nerozhodne jinak v rámci své pravomoci stanovené zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.⁶¹

2.7 Postavení prezidenta ve společnosti

*„Znalci českého ústavního a politického systému a obecněji české politiky se shodnou v názoru, že české prezidenství je silně specifické a prezidenti se v české společnosti a politice tradičně těší mimořádnému postavení.“*⁶² Toto postavení lze vysvětlit mnoha faktory, přičemž nejvýznamnější z nich souvisí s tradičním konceptem prezidenta jako symbolu autority než moci, stojícího nad politickými stranami a dílčími zájmy.⁶³ V české společnosti panuje vůči prezidentovi poměrně vysoká míra popularity

⁵⁹ Důvod a způsob založení. In: *Hrad.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/kancelar-prezidenta-republiky/zakonne-vymezeni>

⁶⁰ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. s. 208

⁶¹ Působnost. In: *Hrad.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/vojenska-kancelar-prezidenta-republiky-a-hradni-straz/vojenska-kancelar-prezidenta-republiky/pusobnost>

⁶² BRUNCLÍK, Miloš. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Vydání první. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. 143 s. ISBN 978-80-7485-122-3. s. 65

⁶³ KYSELA, Jan. Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech* –

a respektu. Od roku 1989 do současnosti byla důvěra v prezidenta obecně vysoká, často převyšovala důvěru v ostatní ústavní instituce. Nicméně docházelo ke kolísání důvěry, kde nejvýraznější pokles důvěry byl zaznamenán u Václava Klause na konci jeho druhého funkčního období v lednu 2013 po vyhlášení kontroverzní amnestie, kdy důvěra rapidně poklesla na 26 %. Důvěra v prezidenta Miloše Zemana nepřesahovala hranici 60 %, ale stále byla důvěra vyšší než v ostatní ústavní instituce.⁶⁴ Současný prezident Petr Pavel získal důvěru 58 % občanů, jak vyplývá z průzkumu provedeného Centrem pro výzkum veřejného mínění na přelomu srpna a září roku 2023.⁶⁵

Od doby prezidenta Václava Havla se jako klíčový požadavek na výkon prezidentské funkce opakovaně vyskytuje nutnost, aby prezident zastával nadstranický postoj a zůstal zcela nezávislým na politických stranách. Ideální představa spočívá v tom, že prezident by měl plnit převážně kontrolní funkci v rámci politického prostoru, přičemž by do politiky vstupoval pouze v případě závažných okolností, avšak s rázným postojem. Požadavek na nadstranickost přetrvává dlouhodobě a univerzálně, a v zásadě se s ním ztotožňují všechny vrstvy obyvatelstva. Občané se naklánějící k levicovému politickému spektru vnímají instituci prezidenta převážně civilně, zatímco pravicově orientovaní občané kladou důraz na ctihodnost a reprezentativní úlohu prezidenta.⁶⁶

Podle průzkumu společnosti STEM z roku 2022 prošla očekávaná role prezidenta v posledních 25 letech výraznými proměnami, co se týče veřejného vnímání. Předefinovala se veřejná představa o tom, zda by měl prezident sloužit spíše občanům nebo zda by měl převládat jeho reprezentativní charakter. V devadesátých letech a na počátku nového tisíciletí byla obecně převažující představa prezidentství jako služby pro občany, avšak v současné době převládá podobně intenzivní přesun k vnímání prezidentství jako reprezentativního úřadu. Tuto změnu v prioritách lze do jisté míry

Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, 2008. 400 s. ISBN 978-80-7363-179-6. s. 235

⁶⁴ BRUNCLÍK, Miloš. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Vydání první. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. 143 s. ISBN 978-80-7485-122-3. s. 75-76

⁶⁵ Vládě a Sněmovně věří čtvrtina Čechů. Prezident Pavel se těší oblibě 58 procent občanů, ukázal průzkum. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pruzkum-duvera-cvvm_2310131617_mst

⁶⁶ Jakého máme prezidenta a jakého si přejeme? In: *STEM.cz* [online]. 2016 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/jakeho-mame-prezidenta-a-jakeho-si-prejeme/>

spojovat s působením tří prezidentů, kteří nastoupili po revoluci, ale roli mohla sehrát také změna způsobu volby prezidenta ze zastupitelské na přímou volbu.⁶⁷

Článek, zveřejněný na Seznam Zprávy, podává zajímavý pohled na postavení prezidenta ve společnosti, s důrazem na věkový faktor. V něm je prezentován názor, že věk může být vnímán jako výhoda, a to z důvodu touhy občanů po novém "Masarykovi." Podle článku je zjevné, že čeští voliči preferují starší prezidentské kandidáty, kteří by mohli naplnit očekávání spojená s Masarykovou érou. Tato tendence odráží snahu najít v prezidentském úřadu postavu spojenou s autoritou a moudrostí. Odpovědné za formování českého vnímání prezidentského úřadu jsou i dvě nedávné hlavy státu, konkrétně Václav Klaus a Miloš Zeman. Oba politici zaujímali postavení předsedy Sněmovny a premiéra předtím, než dosáhli vrcholu své politické kariéry v nejvyšší ústavní roli prezidenta, která pro ně znamenala závěrečný a vrcholový moment jejich politické kariéry. Podle politologa Petra Justa oba zmíněný politici dávali své zkušenosti jako pozitivum a hodně na tom stavěli svou pozici při ucházení o funkci prezidenta. Tímto přispěli ke stereotypu, že prezidentskou funkci mají zastávat politici, kteří mají za sebou dlouhou politickou kariéru.⁶⁸

⁶⁷ Co očekáváme od prezidenta? In: *STEM.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/co-ocekavame-od-prezidenta/>

⁶⁸ VOKŘÁL, Jiří. Proč máme sklon volit prezidentem „stařečky“? Vyšší věk mají málokde. In: *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-prezidentske-vek-jako-vyhoda-cesi-chteji-noveho-masaryka-pto-voli-starsi-prezidenty-218846>

3 Teorie voleb prvního a druhého řádu

Pippa (1997) ve své studii „*Second-order elections revisited*“ zmiňuje dvě důležité kategorie voleb podle Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta. Autoři rozdělují volby na volby prvního řádu a druhého řádu tzv. *first-order election (FOE)* a *second-order election (SOE)*. Volby prvního řádu jsou charakteristické tím, že voličům nabízejí rozhodující slovo o tom, kdo bude řídit zemi. Příkladem FOE jsou všeobecné volby v parlamentních systémech (Velká Británie, Nizozemsko a Německo) a prezidentské volby v zemích jako jsou USA, Kostarika a Filipíny. Volby druhého řádu se považují za méně důležité, jelikož rozhodují o výsledcích v nižších funkcích např. krajských a obecních úředníků v parlamentních systémech nebo zástupců zákonodárných funkcí v prezidentských systémech.⁶⁹ V roce 1980 představili Karlheinz Reif a Hermann Schmitt teoretický rámec, který poskytuje základní typologii voleb prvního a druhého řádu. Tento rámec se stal významným analytickým nástrojem pro studium volebních systémů a procesů. Pro vypracování teorie voleb druhého řádu využili přímé volby do Evropského parlamentu konané v roce 1979. Šaradín (2018) ve své knize „*Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*“ řadí do voleb druhého řádu – volby do Evropského parlamentu, volby do obecních a krajských zastupitelstev, volby do Senátu Parlamentu ČR a celostátní referenda ve vztahu k České republice. Doposud se konalo jediné celostátní referendum, které se týkalo vstoupení České republiky do Evropské unie v červnu 2003. Jako volby prvního řádu označuje volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.⁷⁰

Reif se Schmittem využili pět dimenzí k charakteristice základních rysů a rozdílů mezi volbami druhého řádu a prvního řádu. *The less-at-take dimension* spočívá v tom, že ve volbách druhého řádu jde o méně než při volbách prvního řádu. Ve volbách druhého řádu se rozhoduje o menších kompetencích a nemají přímý vliv na podobu exekutivy. *The specific-arena dimension* se týká specifického prostoru, ve kterém probíhají volby do Evropského parlamentu.⁷¹ Specifický prostor představuje politické a institucionální okolnosti příslušné politické scény. Můžeme si klást otázky např. na kolik je akceptována

⁶⁹ NORRIS, Pippa: *Second-order elections revisited*, *European Journal of Political Research*. 1997, Vol. 31, Issue 1-2, s. 111. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1997.tb00768.x>

⁷⁰ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 11

⁷¹ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 32

role politických stran, otázky ohledně chování politických stran. Dané okolnosti se liší v jednotlivých zemích. Na příkladu prvních voleb do Evropského parlamentu nám vyvstaly čtyři aspekty specifického prostoru. V první řadě prostor Evropského společenství byl nový a neznámý v době konání prvních voleb do Evropského parlamentu. Druhý aspekt reprezentuje překračování hranic států, čímž se liší evropská politika od ostatních SOE. Evropské společenství je volený jako zastupitelský orgán, který oplývá velmi malou skutečnou mocí ve srovnání s ostatními SOE. Tato skutečnost prezentuje třetí aspekt. Poslední čtvrtý aspekt je komplikovaný systém koalic a stranických aliancí na úrovni evropského parlamentu.⁷² Další dimenzí je *the intitutional-procedural dimension* obsahující institucionální a procedurální mantinely. Předposlední dimenzí je *the campaign dimension* neboli vedení kampaně. Neméně důležitá čtvrtá dimenze *the main-arena political change dimension* se zabývá charakterem politické změny. Zmíněný charakter politické změny je vhodné sledovat ve vztazích mezi volbami prvního řádu a druhého řádu v několika zemích, a nakonec v celém souboru zemí, kde se konaly volby do Evropského parlamentu.⁷³

Reif se Schmitter (1980) považují za nejdůležitější aspekt voleb druhého řádu to, že v sázce je toho méně než ve volbách prvního řádu. Volby do Evropského parlamentu představují významný příklad voleb druhého řádu. Tyto volby vykazují charakteristické rysy, mezi které patří: nižší volební účast, poskytování více šancí pro malé a nové strany, vyskytování se vyššího procenta neplatných hlasovacích lístků, vládní strany ztrácejí podporu, voliči více podporují spíše osobnosti než politické strany. Dále je charakteristické, že volby do Evropského parlamentu jsou orientovány tak, že překračují národní hranice, což může být příčinou nižší volební účasti. Dalším rysem je role kampaně. Ve volbách druhého řádu je role kampaně důležitější, protože média a voliči jim věnují menší pozornost.⁷⁴ V roce 1984 po volbách do Evropského parlamentu Reif upřesnil dané charakteristiky. U SOE se v kampaních objevují témata prostoru jak

⁷² REIF, Karlheinz; SCHMITT, Herman. Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results, *European Journal of Political Research*. 1980, Vol. 8, Issue 1, s. 10-12. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>

⁷³ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 32

⁷⁴ REIF, Karlheinz; SCHMITT, Herman. Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results, *European Journal of Political Research*. 1980, Vol. 8, Issue 1, s. 9-10. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>

prostoru druhého řádu, tak prostoru prvního řádu. Volební účast u SOE je pravidelně nižší než u FOE. Nižší volební účast v SOE nelze vysvětlit jen apatií či frustrací ve společnosti, dokonce se někdy zmiňuje i zbytečnost volené instituce. S tím souvisí i několik faktorů. Voliči nerozhodují o nejdůležitějších záležitostech ve společensko-politické sféře. Mnoho voleb v průběhu jednoho roku může způsobit voličskou únavu. Z toho vyplývá, že voliči opomíjí méně důležité volby. Zároveň voliči hovoří o zbytečnosti volené instituce.⁷⁵ Příkladem nižší volební účast může posloužit Portugalsko. „*V Portugalsku byla téměř od počátku zřejmá druhořadá povaha voleb do Evropského parlamentu. Volební účast byla v evropských volbách nižší (stejná nebo nižší než 40 %, pokud vyloučíme volby v letech 1987 a 1989) než v parlamentních volbách (přibližně 60-70 % v letech 1991 až 2011). Rovněž portugalská volební účast ve volebních evropských volbách byla vždy výrazně pod průměrem EU, což znamená, že z hlediska zdržení se hlasování jsou v Portugalsku tyto volby spíše druhého řádu než v jiných členských státech.*“⁷⁶ Naopak zvýšená volební účast může upozornit na závažné problémy ve společnosti (např. porušování demokratických principů). Vyšší volební účast poskytuje větší legitimitu. Nižší volební účast u FOE může svědčit o apatii, zlobě, nechuti se angažovat nebo o nedůvěře vládě u voličů. Mikko Mattila uvedl, že souběžnost voleb do Evropského parlamentu s jinými volbami zapříčiní vyšší volební účast o 20 % v poměrných volebních systémech.⁷⁷

Kampaně voleb druhého řádu bývají finančně méně nákladné, tudíž kandidáti jsou méně viditelní a sledováni médii. Ve volbách druhého řádu mají šanci uspět, jak malé a nové strany, tak i radikálnější strany. V SOE výsledky stran tvořící vládu ovlivňují křivku popularity vládních stran v průběhu jednotlivých období volebního cyklu. Politické strany, které tvoří vládu v průběhu FOE, často vykazují tendenci získat více hlasů ve volbách druhého řádu, které následují krátce po volbách prvního řádu. Nicméně po odeznění euforie z voleb prvního řádu, ve volbách druhého řádu obvykle vládnoucí strany ztrácejí podporu. Marsh uvádí čtyři pozice v souvislosti SOE.

⁷⁵ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 34-38

⁷⁶ FREIRE, André; SANTANA-PEREIRA José: More Second-Order than Ever? The 2014 European Election in Portugal, *South European Society and Politics* (September 2015), Vol. 20, Issue 3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/308116772_More_Second_Order_than_Ever

⁷⁷ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 34-38

Volby do Evropského parlamentu označuje jako o veřejný projev antivládniho hlasování. Vládní politické strany zaznamenávají největší propad uprostřed svého funkčního období, poté ztráty zůstávají stabilní. V Evropských volbách mohou voliči inklinovat k menším politickým stranám, protože zisky bývají větší u malých politických stran. Záleží však na mnoho okolnostech např. na fázi volebního cyklu. Proto nárůst podpory některých politických stran nemusí být univerzálně platný ve všech volbách. Pro příští FOE jsou ukazatelem výsledky evropských voleb. Pokud existuje přirozené střídání vládních alternativ, tak se národní volby blíží k ideálu FOE (menší antivládni výkyvy, slabší odliv voličů k menším politickým stranám a výsledky evropských voleb více napovídají o příštích FOE). Carruba a Timpone přehledně shrnují čtyři dimenze evropských voleb. Voliči vnímají volby do Evropského parlamentu jako doplňující volby. Mohou díky nim vyjádřit souhlas či nesouhlas s domácími vládami. Zároveň voliči nevolí strategicky jako při FOE, ale vyjadřují skutečné a upřímné preference (často se uvádí označení „hlasování srdcem“). Z toho nám vyvstává otázka: Proč voliči odlišně hlasují v různých druzích voleb? Autoři se shodují na tom, že je to preferencí různých druhů politik a sledování odlišných zájmů v různých volbách. Závěrečnou dimenzí je teorie vyvažování, která spočívá v tom, že voliči nechtějí vládu jedné strany. Proto volí jiné subjekty a chtějí, aby politika byla výsledkem kompromisu než prosazování krajnosti.⁷⁸

Reif posouvá svůj pohled na volby druhého řádu po roce 1997. Reif hovoří o vyčlenění dalšího typu voleb – volby třetího řádu tzv. *third-order elections (TOE)*. Za volby třetího řádu lze podle něj považovat volby do Evropského parlamentu, neboť po volbách nedochází ke vzniku vládního orgánu a není jisté, kdo zasedne v Evropské komisi. I jiní autoři se snaží volby do Evropského parlamentu oddělit od voleb druhého řádu. Anthony Heath označuje lokální volby ve Velké Británii za „volby jedna a třičtvrtě řádu“, protože jsou o něco důležitější ve srovnání s volbami do Evropského parlamentu. Další autor Galen Irwin mluví o „volbách třetí ceny“ z důvodu nezájmu voličů o volby do Evropského parlamentu v roce 1994.⁷⁹

André Freife (2004) testoval hypotézu, zda volby druhého řádu (evropské i lokální volby) mají jedinečný charakter a zda je voliči využívají jako způsob projevu spokojenosti či nespokojenosti s vládou v zemi. K analýze své hypotézy porovnával

⁷⁸ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 34-38

⁷⁹ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6, s. 34-38

celkové volební výsledky mezi parlamentními, lokálními a evropskými volbami v různých obdobích volebního cyklu. Pojem volebního cyklu je spojen s předpokladem, že během funkčního období vlády v zemi existují cykly vládní popularity s diferenciálními politickými důsledky v závislosti na časovém odstupu mezi volbami prvního řádu a druhého řádu. Freife (2004) rozdělil volební cyklus do třech period:

1. *honeymoon* – období do 12 měsíců po volbách
2. *mid-term* – období mezi 13. a 36. měsícem po volbách
3. *later term* – období od 37. do 48. měsíce po volbách

Po volbách doznívá euforie a spokojenost s volbou. Někteří autoři (Marsh, Reif a Schmitt) tvrdí, že v období *honeymoon* mohou vládní strany dosáhnout větší nebo identické podpory jako při volbách prvního řádu. Naopak další autoři (Eijk, Franklin) uvádí že, pokud volby druhého řádu probíhají v období *honeymoon*, tak nemají SOE žádné důsledky pro vládní strany. Voliči budou mít tendenci hlasovat upřímně. Z toho důvodu větší strany i opozice pravděpodobně budou ztrácet podíl hlasů na úkor menších stran v systémech s více stranami. V průběhu tzv. *mid-term* období pak vládní strany obvykle vykazují ztráty ve volbách druhého řádu, které mohou být mnohdy velmi výrazné. Zhruba v polovině volebního období je nejnižší popularita vládních stran, ztrácejí volební hlasy. Období *later term* označují někteří autoři jako období obnovy vládní popularity. Avšak jiní autoři (Eijk, Franklin) tvrdí, že volby druhého řádu lépe slouží jako ukazatel veřejné podpory vlády, čím blíže jsou k následujícím volbám prvního řádu v období *later term*. V tomto období budou voliči pravděpodobně více využívat hlasy jako protest. Dle těchto autorů budou vládní strany, pravděpodobně také ztrácet hlasy voličů ve volbách druhého řádu, pokud se konají v pozdějším volebním období (*later term*) volebního cyklu.⁸⁰

⁸⁰ FREIRE, André: Second-Order Elections and Electoral Cycles in Democratic Portugal, *South European Society and Politics*. 2004, Vol. 9, Issue 3 s.71-73. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1360874042000271861>

4 Prezidentské volby

Dle průzkumu z roku 2022 provedeného agenturou FOCUS, kterého se zúčastnilo 1046 respondentů, vyplývá, že dvě třetiny potenciálních voličů přisuzují prezidentským volbám vysoký význam. Za osobně důležité považuje prezidentské volby 64 % respondentů. V rámci hierarchie důležitosti umisťují prezidentské volby na třetí místo, za volby do sněmovny PČR, které jsou považovány za osobně důležité 71 % respondentů, a téměř srovnatelnou váhu přisuzuje 65 % respondentů také volbám do zastupitelstev obcí. Další typy voleb pak s výrazným odstupem zaostávají, přičemž méně, než polovina respondentů přisuzuje osobní důležitost volbám do krajských zastupitelstev (48 %), do Senátu PČR (29 %) a do Evropského parlamentu (22 %).⁸¹

4.1 Prezidentské volby v minulosti

Po vzniku samostatného československého státu dne 28. října 1918 byl prezident republiky volen Národním shromážděním. V roce 1918 to nebylo formální volbou, ale Tomáš G. Masaryk se stal prezidentem republiky tzv. aklamací, což znamená očividným všeobecným souhlasem. Tuto volbu navrhl budoucí premiér Karel Kramář a žádné jiné jméno nebylo předloženo. Prezident Tomáš G. Masaryk vykonával svůj úřad do té doby, dokud nebyl zvolen jeho definitivní nástupce podle ústavy. V prezidentských volbách roku 1920, stejně jako v letech 1927 a 1934, dosáhl jednoznačného vítězství Tomáš G. Masaryk. Ve volbách v roce 1920 zvítězil nad Augustem Neaglem s počtem 284 hlasů z celkově odevzdaných hlasů (411 hlasů). Prezidentské volby 27. května 1927 pro Tomáše G. Masaryka hlasovalo 274 zákonodárců, zatímco protikandidát komunista Václav Šturc získal 54 hlasů. V průběhu prezidentských voleb roku 1934 byl Tomáš G. Masaryk nemocný a bylo mu 84 let. Voleb se účastnil z důvodu nedostatečné podpory Edvarda Beneše. Masarykovým protikandidátem se stal Klement Gottwald. Tomáš G. Masaryk získal 327 hlasů a Klement Gottwald obdržel 38 hlasů.⁸²

⁸¹ Andrej Babiš, coby prezident, bude rozdělovat společnost, myslí si dvě třetiny české veřejnosti. In: *Focus-agency.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.focus-agency.cz/aktuality/andrej-babis-by-coby-prezident-rozdeloval-spolecnost-mysli-si-dve-tretiny-ceske-verejnosti>

⁸² ŠVEC, Michael, Jan WIRNITZER, Tomáš KUNC a Štěpán PLAČEK. Čtyřnásobný prezident T. G. Masaryk. Naposledy mu už museli napovídat slova slibu: Průběh prezidentské volby 14. listopadu 1918. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/grafika-bourlive-ovace-i-vykriky-komunistu-masaryka-zvolili/r~7cf81f00986c11e7a7fc0025900fea04/>

Tomáš G. Masaryk byl nucen odstoupit ze své funkce v důsledku zdravotních problémů. V prosinci roku 1935 proběhly nové volby, ve kterých zvítězil Edvard Beneš. Jeho vítězství bylo snadné, protože jeho protikandidát Bohumil Němec odvolal svoji kandidaturu v noci před samotným hlasováním. V období Protektorátu Čechy a Morava v důsledku nacistické okupace nedošlo k žádným prezidentským volbám. Prezidentem se stal Emil Hácha, který byl zvolen Národním shromážděním jako jediný kandidát již na podzim roku 1938 po abdikaci Edvarda Beneše.⁸³

Během druhé světové války Edvard Beneš působil jako prezident Československého národního výboru a následně Prozatímního státního zřízení – exilové vlády. Dne 28. října 1945 byl potvrzen jako prezident Prozatímním národním shromážděním. Po volbách Ústavodárného národního shromáždění v červnu 1946 získal v řádné prezidentské volbě jednohlasnou podporu. Pod tlakem komunistů v únoru v roce 1948 přijal demisi většiny členů vlády a jmenoval nové kandidáty doporučené premiérem Klementem Gottwaldem. Tato událost umožnila Komunistické straně Československa (KSČ) uchopit moc v zemi. Dne 9. května 1948 byla přijata nová ústava, kterou Beneš odmítl podepsat. V červnu téhož roku opět rezignoval na prezidentský úřad a krátce nato zemřel.⁸⁴

Týden po abdikaci Edvarda Beneše byl novým prezidentem republiky zvolen předseda vlády Klement Gottwald, který symbolizoval nejtvrďší období socialistické vlády v Československu. Klement Gottwald se stal prvním prezidentem, který spojil funkci hlavy státu a vedení Komunistické strany. Toto propojení symbolizovalo realitu komunistického režimu. Klement Gottwald zemřel 14. března 1953 a na prezidentský post nastoupil předseda vlády Antonín Zápotocký. Za jeho vlády došlo k přehodnocení procesu socializace vesnice s určitým zmírněním, ale od poloviny 50. let se tento proces opět zintenzivnil. I přesto, že se Zápotockého jméno spojuje s určitým "oteplením" režimu a lidovým přístupem, podepsal také řadu rozsudků trestů smrti apod.⁸⁵ Po smrti Antonína

⁸³ BOJKO, Tomáš. Volba prezidenta republiky: minulost a současnost. In: *Pravo21.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/volba-prezidenta-republiky-minulost-a-soucasnost>

⁸⁴ SŮSA, Richard. Prezidenti České republiky a Československa: Seznam, zajímavosti a historické milníky. In: *Novinky.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-prezidenta-seznam-cr-csr-prehled-40386005>

⁸⁵ BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011. 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7. s. 143-144

Zápotockého v listopadu 1957 nastoupil do funkce prezidenta Antonín Novotný. Jeho hlavním cílem bylo posílit optimistické nálady ve společnosti prostřednictvím dokončení "základů socialistické společnosti". Toto úsilí bylo deklaratorně zakotveno v textu nové ústavy ČSSR, která byla přijata v červenci 1960. Dne 30. března 1968 byl zvolen všeobecně respektovaný Ludvík Svoboda na post prezidenta.⁸⁶ V kontrastu s předchozími komunistickými prezidenty nezískal Ludvík Svoboda všechny hlasy zákonodárců, i přestože získal výraznou většinu hlasů. Volba probíhala nově tajně. Z celkových 289 přítomných poslanců se šest zdrželo hlasování a jeden hlas byl neplatný.⁸⁷ Ludvík Svoboda nebyl členem politických orgánů Komunistické strany Československa (KSČ). Během svého úřadu se věnoval podpoře demokratizace společnosti a aktivně usiloval o co nejširší kontakty s veřejností. Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa dne 21. srpna 1968 Ludvík Svoboda odmítl tuto vojenskou akci jak morálně, tak politicky. Jeho odmítnutí bylo kategorické, a zároveň odmítl navrhované řešení politické situace prostřednictvím vytvoření nové vlády, což by znamenalo legalizaci vzniklého stavu. V následném období tzv. normalizace měl omezený prostor pro ovlivňování politického dění. Během procesu upevňování vedoucí role Komunistické strany Československa ve státě a ideologizace společnosti došlo k narušení jeho vztahů s Gustávem Husákem.⁸⁸ V posledních měsících svého úřadování nebyl Ludvík Svoboda schopen plně vykonávat své prezidentské funkce. Po změně ústavního zákona o československé federaci, která umožnila zvolení nového prezidenta v případě, že stávající není schopen po dobu jednoho roku vykonávat svou funkci, byl do prezidentského úřadu zvolen Gustáv Husák v roce 1975.⁸⁹ V rámci jeho prezidentství byl zastáncem tvrdé linie. Až do prosince 1987 měl prakticky neomezenou moc ve straně,

⁸⁶ KOCIAN, Jiří (ed.). *Tematická příručka k československým dějinám 1948–1989* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019 [cit. 2024-01-31]. ISBN 978-80-7285-239-0. Dostupné z: https://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/CS_dejiny_web_komplet.pdf, s. 23-24

⁸⁷ SŮSA, Richard. Prezidenti České republiky a Československa: Seznam, zajímavosti a historické milníky. In: *Novinky.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-prezidenta-seznam-cr-csr-prehled-40386005>

⁸⁸ Ludvík Svoboda. In: *Hrad.cz* [online]. [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/ludvik-svoboda>

⁸⁹ BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011. 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7. s. 168

a i ve státě. Jediný Slovák mezi československými prezidenty Gustáv Husák zůstal na prezidentské pozici až do roku 1989.⁹⁰

Po násilném potlačení studentského protestního shromáždění vzniká spontánně Občanské fórum, jehož hlavním cílem je navázání dialogu s politickou mocí. Václav Havel se stává klíčovou osobností a symbolem nenásilný pád komunistického režimu v Československu a přechod od totalitního režimu k demokracii, který se později označuje jako sametová revoluce.⁹¹ Dne 10. prosince, v den jmenování nové federální vlády a rezignace prezidenta Gustáva Husáka, Občanské fórum a Veřejnost proti násilí oznámily, že jejich společným kandidátem na prezidenta je Václav Havel. Komunisté však tuto kandidaturu odmítli. Federální shromáždění bylo téměř výhradně ovládáno komunisty, kteří trvali na přímé volbě prezidenta. Komunisté očekávali úspěch svého kandidáta Ladislava Adamce, který byl bývalý premiér. Stejně tak slovenské politické strany a společenské organizace odmítaly Havla a místo něj preferovaly Alexandra Dubčeka. Celou situaci se snažil vyřešit tehdejší premiér Marián Čalfa, který se setkal s Václavem Havlem 15. prosince na Úřadu předsednictva vlády. Jejich společným záměrem bylo zajistit, aby Federální shromáždění ve stávajícím složení zvolilo Václava Havla prezidentem Československa ještě v roce 1989. V průběhu rostlo napětí mezi Havlem a Dubčekem. Oba kandidáti se spolu několikrát setkali a výsledkem jejich jednání bylo rozdělení nejvyšších státních funkcí. Dne 28. prosince 1989 jednomyslně rozhodlo Federální shromáždění, že předsedou Federálního shromáždění se stane Alexandr Dubček. Následujícího dne byl rovněž jednomyslně zvolen Václav Havel československým prezidentem.⁹²

Po roce 1989 se konaly ještě další dvoje volby – v roce 1990 a 1992. V roce 1990 byl Federálním shromážděním opětovně zvolen prezidentem federace Václav Havel. Ve volbách v roce 1992 však nebyl nikdo zvolen do této funkce. I když se o ni znovu ucházel Václav Havel, zejména slovenská část poslanců Federálního shromáždění ji odmítla, protože Slováci již nepočítali s existencí úřadu federálního prezidenta v kontextu

⁹⁰ Gustáv Husák. In: *iDnes.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/politika/gustav-husak.K455173>

⁹¹ Václav Havel – prezident / 1989–2003 (2011). In: *Vaclavhavel.cz* [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/prezident>

⁹² KOCIAN, Jiří (ed.). *Tematická příručka k československým dějinám 1948–1989* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019 [cit. 2024-01-31]. ISBN 978-80-7285-239-0. Dostupné z: https://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/CS_dejiny_web_komplet.pdf, s. 71-72

dohod o rozdělení. V důsledku toho prezidentské pravomoci ve zbylých pěti měsících České a Slovenské Federativní Republiky vykonával předseda federální vlády Jan Stráský.⁹³ Volba prezidenta České republiky v roce 1993 se konala dne 26. ledna 1993 a byla první parlamentní volbou prezidenta v historii samostatné České republiky. Dle platné Ústavy měly prezidenta volit obě komory Parlamentu České republiky, tedy Poslanecká sněmovna a Senát. Avšak v té době Senát ještě na začátku roku 1993 neexistoval a byl ustaven až v roce 1996. Volba se konala během druhé veřejné schůze Poslanecké sněmovny. Mezi kandidáty byli bývalý československý prezident Václav Havel podporovaný vládní koalicí (ODS, KDS, KDU-ČSL a ODA), předsedkyně Levého bloku (Komunistická strana Čech a Moravy a Demokratická levice) Marie Stiborová a předseda SPR-RSČ Miroslav Sládek. Před samotným hlasováním proběhla rozprava o prezidentských kandidátech. Václav Havel byl zvolen prezidentem již v prvním kole tajného hlasování, když získal potřebnou nadpoloviční většinu 109 hlasů z celkového počtu 200 poslaneckých hlasů. Marie Stiborová získala 49 hlasů a Miroslav Sládek obdržel 14 hlasů. Zbylé hlasy byly buď neplatné nebo se poslanci vzdali hlasování. A tak se Václav Havel stal prvním prezidentem České republiky.⁹⁴

Prezidentské volby konané 20. ledna 1998 se uskutečnily ve Španělském sále Pražského hradu. Těchto voleb se účastnil dvoukomorový Parlament České republiky (senát a poslanecká sněmovna). Podle Ústavy musel kandidát obdržet 101 hlasů v poslanecké sněmovně a 49 hlasů v senátu v prvním kole. Pokud se tak nestalo, do dalšího kola postoupili kandidáti, kteří v jedné či druhé komoře získali nejvíce hlasů. Na funkci prezidenta kandidoval Václav Havel s podporou vládní koalice (KDU-ČSL, ODA a ODS), astrofyzik Stanislav Fischer za KSČM a předseda SPR-RSČ Miroslav Sládek, který se v době volby nacházel ve vazební věznici skrz obžalování z podněcování rasové a národnostní nesnášenlivosti. Výsledky prvního kola tajné volby dopadli neúspěšně. Václav Havel získal 91 hlasů v poslanecké sněmovně a 39 hlasů v senátu, Stanislav Fischer 26 hlasů v poslanecké sněmovně a 5 hlasů v senátu a poslední kandidát Miroslav Sládek obdržel 22 hlasů v poslanecké sněmovně a 1 hlas v senátu. Václav Havel

⁹³ BOJKO, Tomáš. Volba prezidenta republiky: minulost a současnost. In: *Pravo21.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/volba-prezidenta-republiky-minulost-a-soucasnost>

⁹⁴ Volba prezidenta České republiky 1993. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_1993

tedy nebyl zvolen v prvním kole.⁹⁵ Bezprostředně po vyhlášení výsledků prvního kola volby se konalo druhé kolo, do kterého postoupil jediný kandidát Václav Havel. Ve druhém kole byl zvolen nejnižším možným kvórem v poslanecké sněmovně, získal 99 hlasů ze 197 přítomných poslanců. V senátu pak získal dostačující počet hlasů, konkrétně 47 z 81 přítomných senátorů.⁹⁶

V roce 2003 se konala první „pohavlovská“ prezidentská volba v historii České republiky, kde nástupce Václava Havla měla vybrat společně poslanecká sněmovna a senát. Celý proces prezidentské volby trval devět kol. První tříkolová prezidentská volba se konala 15. ledna 2003. V prvním kole se utkali Václav Klaus (ODS), Miroslav Kříženecký (KSČM), Jaroslav Bureš (ČSSD) a Petr Pithart (KDU-ČSL). Do druhého kola postoupili Václav Klaus a Petr Pithart, který získal podporu senátorů (35 hlasů). Ve druhém kole opět zvítězil Klaus mezi poslanci, zatímco Pithartovi chyběla podpora koaličních stran. Třetí kolo pak skončilo téměř stejně a volba se musela opakovat. K opakování volby došlo 24. ledna 2003. Novým kandidátem byl Miloš Zeman (ČSSD) a nová kandidátka za KDU-ČSL a US-DEU senátorka Jaroslava Moserová. Za ODS zůstal jako kandidát Václav Klaus. Do dalšího kola postoupili Václav Klaus a Jaroslava Moserová. I když ve střetech s Moserovou Klaus vítězil mezi poslanci, nedosáhl dostatečné podpory ani ve druhém, ani ve třetím kole. To vedlo k třetímu pokusu o zvolení prezidenta parlamentem. Třetí kolo prezidentské volby se uskutečnilo 28. února, tedy těsně před vypršením třicetidenní lhůty stanovené pro konání volby prezidenta po skončení mandátu Václava Havla. V tomto kole vládní koalice (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU) jako svého kandidáta na prezidenta představila Jana Sokola, který se postavil proti Václavu Klausovi. I přes úspěch obou kandidátů v prvním kole, Václav Klaus si udržel svou převahu nad kandidátem koalice. Ve druhém kole se situace opakovala, kdy Václav Klaus získal podporu části koalice a Sokol nedosáhl dostatečné podpory poslanců. Spekulovalo se o možnosti další volby, nicméně parlament nakonec ve třetím kole zvolil prezidentem Václava Klause. Získal 142 hlasů z celkového počtu

⁹⁵ TABERY, Erik. *Hledá se prezident: Zákulisí voleb hlavy státu*. Praha: Respekt Publishing, 2008. 451 s. ISBN 978-80-903766-7-0. s. 95-109

⁹⁶ Volba prezidenta České republiky 1998. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_1998

280 poslanců a senátorů, včetně podpory z komunistické strany, která jednohlasně odmítla podpořit Sokola.⁹⁷

Volby prezidenta České republiky v roce 2008 byly čtvrté parlamentní volby a proběhly ve dvou kolech na společných schůzích obou komor Parlamentu České republiky ve dnech 8., 9. a 15. února 2008. Novinkou při těchto volbách bylo veřejné hlasování. Kandidáty byli stávající prezident Václav Klaus, ekonom Jan Švejnar (ČSSD a Strana zelených) a Jana Bobošíková (KSČM), která ale kandidaturu před druhým kolem stáhla. V prvním kole získal Václav Klaus 47 hlasů senátorů a 92 hlasů poslanců, zatímco Jan Švejnar získal 32 hlasů senátorů a 106 hlasů poslanců. Ve druhém kole Václav Klaus obdržel podporu od 48 senátorů a 94 poslanců, zatímco Jan Švejnar získal podporu 31 senátorů a 104 poslanců. Ani jeden z kandidátů však nedosáhl na zvolení, a tak oba postoupili do třetího kola. V třetím kole získal Václav Klaus celkem 139 hlasů, zatímco Jan Švejnar získal podporu 113 senátorů a poslanců. Přestože Václavu Klausovi chyběl pouze jeden hlas k zvolení, ani ve třetím kole nebyl prezident zvolen, a tak první kolo volby skončilo neúspěšně. Druhá prezidentská volba v roce 2008 se uskutečnila týden po první volbě. Před samotným zahájením prvního kola hlasování Jana Bobošíková rezignovala na svou kandidaturu. V prvním kole získal Václav Klaus 48 hlasů senátorů a 93 hlasů poslanců, zatímco Jan Švejnar získal 32 hlasů senátorů a 104 hlasů poslanců. Nikdo nebyl zvolen, a tak oba kandidáti postoupili do druhého kola. V tomto kole obdržel Václav Klaus opět 48 hlasů senátorů a 93 hlasů poslanců, zatímco Jan Švejnar získal 32 hlasů senátorů a pouze 94 hlasů poslanců. Ve třetím kole získal Václav Klaus celkem 141 hlasů, zatímco Jan Švejnar obdržel 111 hlasů. Václav Klaus tak byl opět zvolen prezidentem.⁹⁸

4.2 Prezidentské volby v současnosti

V období od roku 2001 byly v českém parlamentu opakovaně předkládány návrhy novely Ústavy, které by umožnily přímou volbu prezidenta. Tento koncept se poprvé objevil krátce po revoluci v roce 1989, kdy předseda Sněmovny Národů Anton Blažej

⁹⁷ ZLATKOVSKÝ, Michal. Pithart? Zeman? Klaus! Jak se hledal prezident: Pět momentů, které otřásly českou politikou. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2017 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/pithart-zeman-klaus-jak-se-hledal-prezident_1710101001_zlo

⁹⁸ Volba prezidenta České republiky 2008. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_2008

zmínil myšlenku přímé volby prezidenta ve svém projevu. Avšak tato myšlenka nikdy nepřerostla v konkrétní legislativní návrh změny Ústavy. Teprve v počátečních měsících roku 2012 byla potřebná legislativa prosazena a přímá volba prezidenta se stala realitou.⁹⁹

4.2.1 *Přímá volba 2013*

Dne 1. října 2012 stanovil předseda Senátu termín prvních přímých prezidentských voleb na 11. a 12. ledna 2013, s případným druhým kolem o dva týdny později. Jako první svou kandidaturu oznámila Jana Bobošíková, následně se přihlásil i Karel Schwarzenberg, kterého podpořilo 38 poslanců. Dalším kandidátem se stal Jan Fischer, který získal podporu 105 000 občanů. Fischer se stal favoritem voleb podle průzkumů. Přemysl Sobotka byl kandidátem za ODS, jehož podpořilo 51 poslanců. Miloš Zeman oznámil svou kandidaturu 14. února 2012. Zemanovu kandidátní listinu a petici s 108 000 podpisy podal Vratislav Mynář na ministerstvu vnitra. Další kandidátkou byla Zuzana Roithová, kterou též podpořili občané. Jiří Dienstbier se stal kandidátem za ČSSD s podporou 27 senátorů ČSSD. Taťána Fischerová se připojila jako kandidátka poté, co získala 75 000 podpisů ve své petici. Vladimír Franz oznámil svou kandidaturu na své facebookové stránce a jeho petice obsahovala téměř 90 000 podpisů.¹⁰⁰ Původně se o funkci prezidenta republiky mělo ucházet 11 kandidátů. Ministerstvo vnitra však vyloučilo tři z nich – Janu Bobošíkovou, Tomia Okamuru a Vladimíra Dlouhého, protože po kontrole podpisových archů nedosáhli požadovaných 50 000 podpisů. Odmítnutí kandidáti se proti rozhodnutí ministerstva vnitra odvolali k Nejvyššímu správnímu soudu, který během 15 dnů petice prozkoumal a přepočítal chybovost v kontrolních vzorcích. Pouze Jana Bobošíková byla vrácena do voleb jako kandidátka, když podle soudu získala 50 810 podpisů. Dlouhý a Okamura neuspěli. Vladimír Dlouhý se neodvolal k Ústavnímu soudu, aby nezpzdil termín voleb, zatímco Tomio Okamura podal stížnost a žádal dokonce o odložení prvního kola voleb. Ústavní soud však Okamurově žádosti nevyhověl, a tak se první kolo prezidentských voleb konalo v plánovaném termínu, a Tomio Okamura se tak oficiálním kandidátem nestal.¹⁰¹

⁹⁹ ŠEDO, Jakub (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 253 s. ISBN 978-80-7325-325-7. s.5-13

¹⁰⁰ FRANKO, Tomáš, Eva NOVÁČKOVÁ a Jakub ŠEDO. Nominace kandidátů, průběh a výsledky voleb. In: ŠEDO, Jakub (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 253 s. ISBN 978-80-7325-325-7. s. 37-41

¹⁰¹ Prezidentské volby ČR 2013. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2013 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/prezidentske-volby-cr-2013/r-i-wiki:3300/>

Před prvním kolem voleb vyvstala první a zásadní výzva pro kandidáty, média a občany, a tím jsou kampaně kandidátů. S ohledem na omezené politické pravomoci prezidenta republiky se kandidáti zaměřili pouze na určitá témata, na kterých se mohli profilovat a odlišit od ostatních. Kampaně byly cíleně stavěné na image jednotlivých kandidátů, na vyprávění životních příběhů kandidátů nebo obecně na základě příběhů o životě a postojích kandidátů k tehdejším aktuálním tématům. Role médií hrála určitou roli při první přímé volbě prezidenta. Před prvním kolem voleb se konalo asi dvě desítky debat odlišných formátů pořádaných různými iniciativami a médii (např. iDnes.cz, Nová scéna Národního divadla v Praze). Jednotlivé debaty probíhaly jinou formou – buď s jednotlivými kandidáty samostatně nebo s kandidáty mezi sebou.¹⁰²

Po prvním kole prezidentských voleb byla voličská účast 61,31 %. Vítězem prvního kola se stal Miloš Zeman, který obdržel 1,246 milionu hlasů od voličů (24,21 %). Druhé místo obsadil Schwarzenberg s 1,201 milionu hlasy (23,4 %). Jan Fischer se umístil na třetím místě s 841 tisíci hlasy (16,35 %), následovaný Jiřím Dienstbierem, který získal 829 tisíc hlasů (16,12 %). Pouze pátý Vladimír Franz překročil pětiprocentní hranici, získal 352 tisíc hlasů (6,84 %).¹⁰³

Mezi prvním a druhým kolem voleb vyjádřili Jan Fischer a Vladimír Franz přímou či nepřímou podporu Miloši Zemanovi, zatímco Přemysl Sobotka, Zuzana Roithová a Jiří Dienstbier podpořili Karla Schwarzenberga. Tehdejší prezident Václav Klaus vyzýval k podpoře Miloše Zemana. Na Karla Schwarzenberga směřovala kritika kvůli jeho části života strávené v emigraci, neznalosti češtiny u manželky Therese anebo na jeho podílu (podílu jeho politické strany) na Nečasově vládě. Miloš Zeman byl kritizován za účast na opoziční smlouvě a vazby na kontroverzní osobnosti (např. Miroslav Šlouf).¹⁰⁴

Druhé kolo voleb se konalo 25. a 26. ledna. Při mírně nižší účasti (59,11 %) získal Miloš Zeman hlasy 2,717 milionu voličů (54,8 %). Karel Schwarzenberg zaostal o 476 tisíc hlasů, když jej podpořilo 2,241 milionu voličů (45,19 %). Zvítězil Miloš

¹⁰² EIBL, Otto, Miloš GREGOR a Alena MACKOVÁ. Kampaně před prezidentskou volbou. In: ŠEDO, Jakub (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 253 s. ISBN 978-80-7325-325-7. s. 67-71

¹⁰³ Výhra o půl milionu hlasů. Připomeňte si, jak se volilo při první přímé volbě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/vyhra-o-pul-milionu-hlasu-pripomente-si-jak-se-volilo-pri-prvni-prime-volbe_1801120935_kro

¹⁰⁴ FRANKO, Tomáš, Eva NOVÁČKOVÁ a Jakub ŠEDO. Nominace kandidátů, průběh a výsledky voleb. In: ŠEDO, Jakub (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 253 s. ISBN 978-80-7325-325-7. s. 49-51

Zeman s přesvědčivým náskokem. Miloš Zeman si připsal vítězství téměř v celé republice, zatímco Karel Schwarzenberg získal více hlasů pouze v 10 ze 77 okresů, mezi nimiž byly Praha a její okolí, Brno, Plzeň, České Budějovice, Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily a Náchod.¹⁰⁵

4.2.2 Přímá volba 2018

Historicky druhá přímá volba prezidenta se konala 12. a 13. ledna a druhé kolo voleb 26. a 27. ledna 2018. Do prezidentských voleb se původně přihlásilo celkem 19 osob, avšak řada potenciálních kandidátů nesplnila veškeré formální požadavky, a tak bylo do voleb zaregistrováno pouze 9 kandidátů. Jedním z kandidátů na prezidenta republiky se stal novinář a textař Michal Horáček, který ve své petici shromáždil 86 940 platných podpisů. Svou kandidaturu oznámil i Pavel Fischer, kterého podpořilo 17 senátorů. Bývalý předseda vlády a ODS Mirek Topolánek se rozhodl také vstoupit do boje o prezidentství s podporou od 10 senátorů. Mirek Topolánek vstoupil do prezidentských voleb celkem nečekaně a mohl v průběhu voleb vystupovat jako zkušený politik. Lékař Marek Hilšer oznámil svou kandidaturu koncem července 2016 a získal podporu od 11 senátorů, poté co se mu nepodařilo získat dostatečný počet podpisů od občanů. Bývalý předseda Akademie věd Jiří Drahoš se do voleb zapojil poté, co mu skončilo funkční období v čele Akademie věd koncem března. Jiří Drahoš sbíral podpisy od občanů a získal 141 234 platných podpisů. Zájem o další prezidentské funkční období projevil i Miloš Zeman. Stejně jako v předchozích volbách se Miloš Zeman rozhodl získat dostatečný počet podpisů od občanů. Celkem získal 103 817 platných podpisů. Dne 29. června 2017 ohlásil svou kandidaturu manažer a bývalý předseda představenstva Škoda Auto Vratislav Kulháněk, kterého nominovalo 24 poslanců, jelikož nesehnal dostatečný počet podpisů od občanů. Dalším kandidátem se stal po nominaci od 26 poslanců předseda strany Rozumní Petr Hannig. Kandidát Jiří Hynek byl podpořen 29 poslanci.¹⁰⁶

V prvním kole dosáhla volební účast podobné úrovně jako před pěti lety, konkrétně 61,92 %. Miloš Zeman opět obsadil první místo, protože získal celkem

¹⁰⁵ Výhra o půl milionu hlasů. Připomeňte si, jak se volilo při první přímé volbě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/vyhra-o-pul-milionu-hlasu-ripomente-si-jak-se-volilo-pri-prvni-prime-volbe_1801120935_kro

¹⁰⁶ ŠEDO, Jakub. Jak proběhly prezidentské volby 2018. In: ŠEDO, Jakub. *České prezidentské volby v roce 2018: jiný soubor, stejný vítěz*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 235 s. ISBN 978-80-470-4. s. 53-59

1 985 547 hlasů (38,56 %). Druhé místo obsadil Jiří Drahoš s 1 369 601 hlasy (26,60 %). V druhém kole se tak stali soupeři. Na třetím místě skončil Pavel Fischer s 526 694 hlasy (10,23 %). Michal Horáček obsadil čtvrté místo s 472 643 hlasy (9,18 %), zatímco Marek Hilšer se umístil pátý s 454 949 hlasy (8,83 %). Pod pětiprocentní hranicí skončili Mirek Topolánek, Jiří Hynek, Petr Hannig a poslední Vratislav Kulháněk.¹⁰⁷

Mirek Topolánek vyzval své voliče v první kole, aby ve druhém kole voleb svým hlasem podpořili Jiřího Drahoše. Stejnou podporu vyjádřili Marek Hilšer, Pavel Fischer, Michal Horáček a Vratislav Kulháněk. Zároveň se potvrdilo se očekávání, že Jiří Drahoš bude hlavním soupeřem Miloše Zemana.¹⁰⁸ Před druhým kolem voleb Miloš Zeman přijal nabídku na účast ve čtyřech televizních debatách. Před samotným začátkem voleb mluvčí Miloše Zemana, Jiří Ovčáček, původně vyloučil prezidentovu účast v debatách mezi oběma koly voleb. Miloš Zeman zdůvodňoval svou neúčast v debatách tím, že voliči již znají jeho názory a postoje z pěti let ve funkci prezidenta. Tým Jiřího Drahoše oznámil, že Jiří Drahoš souhlasil s účastí ve dvou televizních duelech s Milošem Zemanem. Jednu debatu preferoval v České televizi a na výběr druhé debaty nechal na Milošovi Zemanovi. V kampani před druhým kolem voleb nabídli někteří protikandidáti z prvního kola pomoc Jiřímu Drahošovi. Zeman tvrdil, že svou kampaň neřídí a billboardy, reklamy v novinách nebo shánění podpisů pro petici za něj zajišťovali jeho příznivci a blízcí spolupracovníci.¹⁰⁹

Ve druhém kole se mírně zvedla volební účast na 66,60 %. Miloš Zeman obhájil post prezidenta s 2 853 390 hlasy (51,36 %). Jiří Drahoš skončil na druhém místě s 2 701 206 hlasy (48,63 %).¹¹⁰ Výsledek druhého kola prezidentských voleb, ve kterém zvítězil Miloš Zeman, nebyl tak jednoznačný jako v prvním kole. Miloš Zeman zvítězil

¹⁰⁷ Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01. – 12.01.2013. In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ&xf=1>

¹⁰⁸ ŠKRANKOVÁ, Petra a ZPRAVODAJOVÉ IDNES.CZ. O Hrad se utkají Zeman s Drahošem. Ten má podporu většiny ostatních kandidátů. In: *iDnes.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/prezidentske-volby-2018-vysledky-scitani.A180113_131027_prezidentske-volby-2018_pas

¹⁰⁹ JADRNÁ, Anna. Prezidentské duely: Zeman přijal nabídku na čtyři televizní debaty, Drahoš chce jen dvě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2018-milos-zeman-jiri-drahos-debata_1801151938_ako

¹¹⁰ Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01. – 12.01.2013. In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ&xf=1>

v deseti krajích, zatímco Jiří Drahoš měl převahu v Praze, Středočeském, Libereckém a Královéhradeckém kraji. Zemanovo vítězství ve zbývajících krajích bylo nejvýraznější v Moravskoslezském kraji. Většina krajských měst vyjádřila podporu Drahošovi. Zemanovi se podařilo získat podporu jen ve městech jako Ostrava, Jihlava, Ústí nad Labem a Karlovy Vary. Podle posledních předvolebních průzkumů byly šance obou kandidátů vyrovnané. Sázkové kanceláře začaly až v posledních chvílích před volbami mírně preferovat Miloše Zemana.¹¹¹

4.2.3 Přímá volba 2023

V blízkosti ukončení druhého prezidentského mandátu Miloše Zemana se blížily nové přímé prezidentské volby v České republice. Miloš Zeman se už voleb nemohl zúčastnit, protože byl už dvakrát zvolen. Ministerstvo vnitra obdrželo v řádném termínu kandidátní listiny od 21 kandidátů. Z tohoto počtu bylo vyřazeno 12 kandidátů z důvodu nesplnění podmínek mezi nimiž byli například Roman Hladík, Denisa Rohanová a Karel Janeček. Tím se snížil počet kandidátů na prezidentský úřad na 9. Mezi kandidáty se znovu objevil Pavel Fischer, který získal podpisy od 20 poslanců a 34 senátorů, avšak Ministerstvo vnitra mu uznalo pouze 30 podpisů od senátorů, protože čtyřem senátorům mezitím vypršel mandát. Kandidátem za SPD se stal Jaroslav Bašta podpořený 20 podpisy od poslanců z SPD. Dalším kandidátem se stal předseda ČMKOS Josef Středula, který se původně pokoušel získat dostatečný počet podpisů od občanů, ale nakonec byl zaregistrován na základě podpisu 11 senátorů. Petr Pavel oznámil svou kandidaturu na konci června 2022 a bylo mu uznáno 81 329 podpisů od občanů. O prezidenství se ucházel i bývalý rektor Univerzity Karlovy Tomáš Zima, kterého podpořilo 13 senátorů. Jedinou ženou ucházející se o funkci prezidentky se stala Danuše Nerudová, které bylo uznáno 82 657 podpisů od občanů. Sedmým kandidátem byl Andrej Babiš, kterého ministerstvo vnitra zaregistrovalo díky podpisům od 56 poslanců hnutí ANO. Podnikatel Karel Diviš nebyl původně zaregistrován jako kandidát, avšak po odvolání k Nejvyššímu správnímu soudu byl vrácen do voleb poté, co mu bylo po přepočtu podpisů uznáno 50 007 podpisů z jeho petice. Posledním kandidátem se stal

¹¹¹ ŠKRANKOVÁ, Petra. Miloš Zeman obhájil post prezidenta, Jiří Drahoš prohrál o 152 tisíc hlasů. In: *iDnes.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/prezident-volby-jiri-drahos-milos-zeman-vysledek.A180126_153225_prezidentske-volby-2018_skr

Marek Hilšer, který se ucházel o post prezidenta již ve volbách 2018. Opět se snažil získat potřebné podpisy od občanů, ale nakonec byl podpořen 13 senátory.¹¹²

Průzkum agentury Ipsos, probíhající ve dnech 5.–8. ledna 2023, ukázal favority těchto voleb. Výzkumu se zúčastnilo 1 067 respondentů. Nejvíce hlasů by ve volbách získal Andrej Babiš 28,6 % voličů, následovaný Petrem Pavlem, který by obdržel 27,8 % hlasů, a Danuší Nerudovou s 24,6 %. Zároveň si svou volbou bylo jisto pouze 65 % voličů.¹¹³ Pod tlakem nízkých preferencí jako historicky první kandidát v přímé volbě prezidenta oznámil předseda ČMKOS Josef Středula své odstoupení z boje o post prezidenta v průběhu televizní debaty.¹¹⁴

První kolo prezidentských voleb proběhlo ve dnech 13. a 14. ledna 2023 s volební účastí, která dosáhla 68,24 %, což představuje významný nárůst oproti předchozím prezidentským volbám. V tomto kole zvítězil Petr Pavel, který patřil mezi hlavní favority. Celkem obdržel 1 975 156 hlasů, což představuje 35,40 % z celkového počtu. Na druhém místě skončil Andrej Babiš, který získal 1 952 214 hlasů (34,99 %).¹¹⁵ Petr Pavel zvítězil v Praze, Středočeském, Královéhradeckém, Libereckém a Jihomoravském kraji. V hlavním městě mu hlas dalo přes 51 % voličů. Ve všech ostatních krajích vyhrál Andrej Babiš, přičemž průměrně získal podporu kolem 40 % voličů. Nejvyšší volební účast byla zaznamenána ve Středočeském kraji a v Praze, kde dosáhla přes 70 %. Naopak nejnižší účast byla zaznamenána v Karlovarském kraji, kde klesla pod 60 %.¹¹⁶ Ostatní kandidáti získali podstatně méně hlasů než oba předchozí favorité. Třetí místo obsadila Danuše Nerudová s 777 080 hlasy (13,92 %). Pavel Fischer si oproti předchozí volbě pohoršil

¹¹² ŠEDO, Jakub a Václav ŠMATERA. Průběh prezidentské volby 2023. In: GREGOR, Miloš a Jakub ŠEDO (eds.). *Flanelem proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Brno: Books&Pipes a Masarykova univerzita, 2023, 273 s. ISBN 978-80-7485-281-7. s. 69-75

¹¹³ Ipsos prezidentský model - leden 2023. In: *Ipsos.com* [online], 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: ipsos.com/cs-cz/ipsos-prezidentsky-model-leden-2023

¹¹⁴ ŠEDO, Jakub a Václav ŠMATERA. Průběh prezidentské volby 2023. In: GREGOR, Miloš a Jakub ŠEDO (eds.). *Flanelem proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Brno: Books&Pipes a Masarykova univerzita, 2023, 273 s. ISBN 978-80-7485-281-7. s. 72

¹¹⁵ Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS). In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe2?XJAZYK=CZ&xf=1>

¹¹⁶ VLČKOVÁ, Tereza, Rémy VLACHOS a ČTK. Pavel předběhl Babiše a vyhrál první kolo boje o Hrad, rozhodla města. In: *iDnes.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/prezidentske-volby-2023-nerudova-pavel-babis-scitani.A230114_124027_volby_vlc

a obsadil čtvrté místo s 376 707 hlasy (6,75 %). Zbývající kandidáti nedosáhli počtu hlasů přesahujícího pět procent.¹¹⁷

Po vyhlášení výsledků prvního kola prezidentských voleb vyjádřili podporu Petru Pavlovi Danuše Nerudová, Pavel Fischer, Karel Diviš a Marek Hilšer. Tomáš Zima se rozhodl nepodpořit žádného ze zbývajících kandidátů. Mezi prvním a druhým kolem voleb vládní strany přímo či nepřímo podporovaly Petra Pavla. Opoziční strana SPD nechala na svých voličích, zda podpoří Andreje Babiše, vhodí prázdnou obálku či vůbec nepřijdou k hlasování. Některé neparlamentní subjekty, jako například KSČM a Trikolóra, se přihlásily k podpoře Andreje Babiše.¹¹⁸

Čtrnáct dní po první kole proběhlo druhé kolo voleb tedy 27. ledna a 28. ledna 2023. Volební účast byla vyšší než v prvním kole a to 70,25 %. Ve druhém kole zvítězil Petr Pavel, a tím se stal čtvrtým prezidentem České republiky. Od občanů celkem 3 359 301 hlasů (58,32 %), což je skoro o milion hlasů více než získal Andrej Babiš. Konkrétně hlasovalo pro Andreje Babiše 2 399 989 (41,67 %) občanů.¹¹⁹

¹¹⁷ Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS). In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe2?XJAZYK=CZ&xf=1>

¹¹⁸ ŠEDO, Jakub a Václav ŠMATERA. Průběh prezidentské volby 2023. In: GREGOR, Miloš a Jakub ŠEDO (eds.). *Flanelem proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Brno: Books&Pipes a Masarykova univerzita, 2023, 273 s. ISBN 978-80-7485-281-7. s. 114-115

¹¹⁹ Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS). In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe2?XJAZYK=CZ&xf=1>

5 Vzdělávací program „Jeden svět na školách“ zaměřený na Studentské volby

Jeden svět na školách (JSNS) představuje jeden ze vzdělávacích programů provozovaných organizací Člověk v tísni. Od roku 2001 se aktivně podílí na formování zodpovědných mladých osob, kteří jsou schopni se orientovat v současném světě, vyjadřovat se kriticky a otevřeně k informacím, a aktivně se zapojovat do dění kolem sebe. JSNS poskytuje výukové materiály, které reagují na aktuální dění v České republice, tak i ve světě. Veškeré materiály jsou dostupné online a zdarma po registraci na jejich webové stránce. Zvláštní pozornost věnují praktickému využití výukových materiálů, a proto všechny materiály vznikají ve spolupráci s pedagogy a dalšími odborníky např. s historiky, sociology, politology a psychology. Obsah i forma vycházejí z potřeb pedagogů a reflektují požadavky na materiály pro výuku, které často chybí. Vzdělávací program se zabývá širokou škálou témat a těmi jsou mediální vzdělávání, lidská práva, moderní československé dějiny, aktivní občanství, sociální problematika, environmentální a rozvojová témata a mnoha dalším tématy. Příklady konkrétních aktivit JSNS jsou např. „Příběhy bezpráví“, „Hledá se“, „Příběh mé rodiny“ a „Studentské volby“.¹²⁰

JSNS usiluje o podporu aktivního, zodpovědného a sebevědomého občanství budoucích prvovoličů prostřednictvím pořádání Studentských voleb. Cílem je, aby studenti středních škol na základě svých vlastních zkušeností s volebním procesem pochopili principy zastupitelské demokracie a fungování volebního systému v České republice. Výsledky Studentských voleb jsou chápány jako významné ukazatele názorů a postojů nejmladší generace, které by neměly být přehlíženy ani přeceňovány politiky, médií či širokou veřejností.¹²¹ K zapojení do Studentských voleb musí učitel zaregistrovat školu do projektu a poté vyplnit přihlášku ke Studentským volbám. Učitel, který školu zaregistroval, působí jako školní garant voleb. JSNS poté zpřístupní potřebné materiály k volbám (hlasovací lístky, pokyny pro voliče, pokyny pro volební komise, publikaci ke Studentským volbám, plakáty Studentských voleb, nálepku na volební urnu). Veškeré materiály v tištěné podobě rozesílají několik dní před konáním voleb všem

¹²⁰ ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>

¹²¹ ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby>

zaregistrovaným školám. Studentskou volební komisí sestaví školní garant voleb. Následně volební komise zvolí svého předsedu, který bude dohlížet na průběh voleb. Členové volební komise s pomocí školního garanta voleb se podílejí na průběhu voleb a po skončení voleb spočítají výsledky školního hlasování. Školní garant voleb posílá výsledky školních voleb pod originálním kódem do sociologické agentury Kantar, která výsledky zpracuje.¹²² Studentské volby ze vzdělávacího programu JSNS byly inspirací pro tuto diplomovou práci.

5.1 Studentské prezidentské volby 2012

Do projektu Studentské prezidentské volby, který se konal ve dnech 11. až 12. prosince 2012, se zapojilo celkem 441 škol, z nichž bylo 172 gymnázií, 233 středních odborných škol a 36 středních odborných učilišť. Celkově bylo odevzdáno 61 499 platných hlasovacích lístků. Možnost volit měli všichni studenti starší 15 let ze škol, které se zapojily do projektu. Samotné Studentské prezidentské volby probíhaly pouze jednokolově z organizačních důvodů. Studenti měli možnost vybírat z osmi kandidátů, jejichž jména byla zveřejněna na kandidátní listině rozhodnutím Ministerstva vnitra České republiky ze dne 23. listopadu 2012. U studentů zvítězil Vladimír Franz, který získal 25 010 hlasů (40,7 %). Na druhém místě se umístil Jan Fischer s 11 938 hlasy (19,4 %). Kandidát Karel Schwarzenberg skončil na třetím místě s 8 990 hlasy (14,6 %).¹²³

5.2 Studentské prezidentské volby 2017 a 2018

První kolo studentských voleb se konalo 12.-13. prosince 2017 na 397 středních školách po celé České republice. Celkem 43 559 studentů odevzdalo platný hlas. Výsledky voleb v prvním kole zaslalo 384 škol do určeného termínu. Z tohoto počtu bylo 171 gymnázií, 170 středních odborných škol a 43 středních odborných učilišť. Nejvíce zapojených gymnázií bylo v Praze, zatímco nejvíce středních odborných škol bylo v Moravskoslezském kraji. Celková účast středních odborných učilišť byla poměrně nízká. Mezi středoškolskými studenty získal největší podíl hlasů Jiří Drahoš s 33,59 %. Na druhém místě se umístil Miloš Zeman s 19,95 %, a na třetím místě Marek Hilšer

¹²² ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby/jak-se-zapojit>

¹²³ Studentské prezidentské volby 2012. In: *JSNS.cz* [online]. 2012 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/stare/old/studentske_prezidentske_volby_vysledky.pdf

s 13,23 %. Zbývající prezidentští kandidáti obdrželi následující podíly hlasů: Pavel Fischer (9,57 %), Michal Horáček (9,26 %), Mirek Topolánek (6,25 %), Jiří Hynek (3,04 %), Petr Hannig (2,72 %) a Vratislav Kulháněk (2,39 %).¹²⁴

Druhé kolo studentských voleb se konalo až po novém roce, konkrétně 16. a 17. ledna 2018. Druhého kola se zúčastnilo 298 škol z toho 145 gymnázií, 123 středních odborných škol a 30 středních odborných učilišť. Studenti vybírali z kandidátů, kteří zvítězili v prvním kole reálných prezidentských voleb. Studenti zúčastněných škol odevzdali celkově 38 557 platných hlasů. Největší počet zastoupených škol byl z Prahy. Stejně jako v prvním kole studentských voleb i v tomto kole zvítězil Jiří Drahoš s 29 250 hlasy (75,86 %), zatímco Miloš Zeman obdržel 9 307 hlasů (24,14 %).¹²⁵

5.3 Studentské prezidentské volby 2022 a 2023

V termínu 12.-13. prosince 2022 proběhlo první kolo studentských prezidentských voleb. Studenti volili z kandidátů na post prezidenta, které vyhlásilo k 25. listopadu 2022 Ministerstvo vnitra. V řádném termínu odeslalo výsledky voleb 504 škol z 516 zapojených škol. Zájem škol o projekt dosáhl rekordní úrovně od jeho počátku. Celkově bylo odevzdáno 76 136 platných hlasů. Největší podporu mezi středoškolskými studenty získala Danuše Nerudová se 41 198 hlasy (54,11 %), následovaná Petrem Pavlem, který získal 19 532 hlasů (25,65 %). Oběma kandidátům se dostalo velké podpory ze strany studentů, přičemž mezi nimi je výrazný rozdíl v počtu získaných hlasů. Danuše Nerudová získala 37,15 % hlasů na učilištích, což je podstatně méně než na gymnáziích a středních odborných školách, kde dosáhla podílu přes 55 %. Petr Pavel dosáhl nejlepších výsledků na gymnáziích a středních odborných školách. Třetí místo obsadil Andrej Babiš se 7 552 hlasy (9,92 %), kterému se nejvíce dařilo na středních odborných učilištích. Andreje Babiš následoval Pavel Fischer s 3,56 % a Marek Hilšer s 2,61 %. Ostatní čtyři kandidáti (Jaroslav Bašta, Josef Středula, Tomáš Zima a Denisa Rohanová) získali méně než 2 % hlasů od studentů.¹²⁶

¹²⁴ JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH. Výsledky Studentských prezidentských voleb. In: *Člověkvtisni.cz* [online]. 2017 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/vysledky-studentskych-prezidentskych-voleb-4774gp>

¹²⁵ Výsledky druhého kola Studentských prezidentských voleb. In: *JSNS.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/vizualni-styl-prezidentske-2017/sv_prezidentske_2kolo_2018/spv_2018_2.kolo_vysledky_final.pdf

¹²⁶ Jak dopadly Studentské volby. In: *JSNS.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby/vysledky-studentskych-voleb>

Druhé kolo Studentských prezidentských voleb se uskutečnilo 18. a 19. ledna 2023. Oproti prvnímu kolu se tentokrát zapojilo méně škol, konkrétně 350 ze 504, což zahrnovalo 172 gymnázií, 135 středních odborných škol a 43 středních odborných učilišť. Studenti měli možnost volit kandidáty, kteří postoupili do druhého kola reálných prezidentských voleb. Celkový počet odevzdaných platných hlasů od studentů dosáhl 52 930. Jednoznačným vítězem se stal Petr Pavel se 45 371 hlasy (85,72 %). Andrej Babiš obdržel 7 559 hlasů (14,28 %).¹²⁷

¹²⁷ Výsledky druhého kola Studentských prezidentských voleb 2023. In: *JSNS.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/2022/vysledky-2022/2-kolo/vysledky_studentskych_prezidentskych-_voleb_ii_kolo_2023.pdf

DIDAKTICKÁ ČÁST

6 Učebnice výchovy k občanství a volba prezidenta

6.1 Nakladatelství Fraus

Téma voleb se nachází v učebnicích 7. třídy od nakladatelství Fraus jako součást kapitoly s názvem „Řízení společností“. Volbám jsou věnované celkem dvě strany, kde žáci získávají vhled do významu voleb jako prostředku pro vyjádření své vůle ohledně směřování společnosti, ve které žijí. Dále jsou žáci seznámeni s pojmem volební právo, který je doplněn o úkol přiřadit jednotlivé charakteristiky k přímému, svobodnému, rovnému, tajnému a všeobecnému volebnímu právu. Učebnice popisuje různé typy voleb v České republice pomocí schématu. Výchozí bod schématu představuje občan České republiky, kterému je 18 let. Od občana vede několik možností voleb a těmi jsou volby do evropského parlamentu, volby do obecního zastupitelstva, volby do Parlamentu ČR a volby prezidenta. Každý typ voleb je doplněn o to, kdo může být zvolen do funkce. V učebnici jsou zahrnuty doplňující otázky. Učebnice rovněž obsahuje doplňující otázky a navrhuje úkol spojený s uspořádáním voleb.¹²⁸

V učebnici pro žáky 8. třídy je prezident České republiky představen v rozsáhlé kapitole nazvané „Základy práva v České republice“. Na jedné stránce je prezentován jako hlava státu a součást výkonné moci. Žáci mají za úkol porozumět pravomocem prezidenta a správně je seskládat, přičemž mohou využít Ústavu ČR, konkrétně články 62 a 63. Téma je dále rozšířeno o doplňující otázky, například týkající se historie prezidentů stojících v čele našeho státu.¹²⁹

6.2 Nakladatelství Nová škola

V učebnici určené pro osmé třídy od nakladatelství Nová škola pojmenovává téma voleb jako „Demokratické volby v České republice“ v kapitole nazvané „O demokracii“. Tato kapitola se obecně věnuje demokratickým volbám. Žákům jsou představeny základní principy většinového a poměrného volebního systému a je jim vysvětleno

¹²⁸ BROM, Zdeněk (et al.). *Občanská výchova 7 (hybridní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia nová generace)*. 3. Plzeň: Fraus, 2021. 104 s. ISBN 978-80-7489-715-3. s. 68-69

¹²⁹ URBAN, Michal (et al.). *Občanská výchova 8 (hybridní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia nová generace)*. 2. Plzeň: Fraus, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7489-716-0. s. 74

volební právo. Prezidentské volby jsou zmíněny v rámci přehledu voleb v České republice, který je obsažen v této kapitole.¹³⁰

V učebnici pro sedmé třídy se prezidentovi věnuje kapitola „Česká republika – stát, ve kterém žijí“, která je součástí rozsáhlejšího celku nazvaným „Já a společenský systém“. V úvodu kapitoly je rozdělena moc ve státě na tři složky – zákonodárnou, výkonnou a soudní moc. Pomocí schématu je žákům představen systém volby a jmenování představitelů moci zákonodárné, výkonné a soudní. Prezident je zařazen do výkonné moci, kde je prezentován jako hlava státu, která reprezentuje stát a je volena občany. Podrobnější informace o prezidentovi jsou poskytnuty v podkapitole „Prezidenti v české historii“, kde jsou vypsány jeho základní povinnosti. Na konci této podkapitoly jsou zobrazeny portréty prezidentů od Tomáše G. Masaryka až po Miloše Zemana.¹³¹

¹³⁰ LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství 8 (učebnice vytvořená v souladu s RVP ZV)*. 7. Brno: Nová škola, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7600-237-1. s. 60

¹³¹ LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství 7 (učebnice vytvořená v souladu s RVP ZV)*. 7. Brno: Nová škola, 2020. 79 s. ISBN 978-80-7600-202-9. s. 24-26

7 Simulace voleb

Simulační metody představují významný nástroj pro rozvoj žáků v široké škále oblastí. Tyto metody umožňují žákům aplikovat teoretické poznatky do praxe, využívat své schopnosti k rozhodování a řešení simulovaných situací. Během simulační metody žák nezastává žádnou roli, ale aktivně se sám za sebe zapojuje do řešení simulované situace. Důležitým prvkem je, aby aktivita věrohodně zrcadlila reálný svět, což napomáhá k propojení teorie a praxe.¹³² Simulační hry a projektové přístupy k výuce demokracie představují významný prostředek vyučovacího procesu, který by neměl být podceňován. Formy žákovské participace se značně liší a mohou být rozmanité v evropských zemích. Dürr pojmenoval celkem pět forem žákovské participace uplatňujících se v evropských zemích. Dle jeho rozdělení se jedná o tyto formy:

1. Parlamentní participace: formální struktura třídního, školského, regionálního nebo národního zastoupení, která je založena především na volbě zástupců.
2. Otevřená participace: více či méně neformální seskupení, která vznikají často spontánně na základě řešení aktuálního problému. Tato forma participace zahrnuje identifikaci problémů, sběr informací, formulaci priorit a jejich řešení.
3. Projektová participace: přístupy zaměřené na konkrétní problém nebo projekt, často v rámci aktuálního problému nebo procesu vzdělávání.
4. Participativní přístupy k řešení problémů: např. řešení konfliktů ve třídě nebo ve škole, které organizují sami žáci a zahrnující medializaci, slyšení, rozhodnutí.
5. Simulační hry: participace a demokratické prvky jsou uplatňovány pomocí her (např. simulace voleb do „školního státu“ nebo simulace reálných voleb).¹³³

Simulace voleb je zajímavý prvek ve výuce podle mého názoru. Simulace voleb může být integrována do výuky jako součást průřezového tématu „Výchova

¹³² ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada Publishing, 2015. 604 s., 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-247-3450-7. s. 395

¹³³ DÜRR, Karlheinz. *The school: A democratic learning community - The All-European Study on Pupils' Participation in School* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2005 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.living-democracy.com/wp-content/uploads/2019/10/School_democraticlearning_community_EN.pdf

demokratického občana“. Toto průřezové téma úzce souvisí se vzdělávací oblastí „Člověk a společnost“, která se zabývá principy demokracie, demokratickým rozhodováním a řízením, lidskými a občanskými právy a podporuje participaci jednotlivců v politickém a společenském životě demokratické společnosti. Důraz je kladen na aktivní zapojení jednotlivců do politického a společenského života demokratické společnosti. Tím, že žáci participují v simulaci voleb, mohou prohloubit svou občanskou kompetenci, což je jedna z klíčových kompetencí podporovaných ve vzdělávání.¹³⁴

Žáci se seznámí s průběhem voleb a jaká je možnost účasti ve volbách. Myslím si, že je lepší cílit převážně na žáky osmých a devátých tříd, kteří mají nejbližší stát se potencionálními voliči. Nejprve je dobré žáky seznámit s typem voleb, které budou probíhat na základní škole a v reálném světě. Důležité je vysvětlit žákům průběh voleb a jakým způsobem probíhá celý proces. Je dobré žákovské volby navázat termínově na reálné volby, aby žáci měli možnost porovnávat obě formy voleb. Termín voleb na základní škole oznámíme žákům rozhlasem a doplníme informačními plakáty na chodbách školy. Dále je vhodné jasně stanovit, kdy v průběhu školního dne mají možnost jít žáci volit. Z mého pohledu jsou ideálním prostorem pro možnost hlasování přestávky během vyučování.

Před žákovskými volbami můžeme žáky seznámit s případnými kandidátními listinami politických stran či samotnými kandidáty a jejich programy. Krátká doba pro voliče se seznámit s kandidáty a jejich programy může způsobit nižší motivaci k účasti ve volbách. Je důležité, aby učitel v tomto procesu zůstal neutrální a nevyjádřil své osobní voličské preference, aby nedošlo k ovlivnění žáků skrze jeho osobní názory. Tímto způsobem se zajistí objektivní prostředí, ve kterém si žáci mohou udělat vlastní kritický názor a rozhodnout se na základě dostupných informací a vlastního uvážení. Následně je vhodné žákům vysvětlit úkoly a povinnosti volební komise při reálných volbách a jak se mohou stát členem volební komise. Pro žákovské volby je důležité přizpůsobit pokyny a povinnosti volební komise tak, aby jim žáci porozuměli. Předsedou volební komise by měl být učitel/ka výchovy k občanství. Po skončení voleb volební komise sečte odevzdané hlasovací lístky a vypracuje výsledky voleb. Následně výsledky voleb s informacemi o druhém kole vyvěsíme na chodbách školy. Učitel/ka výchovy

¹³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 164 s. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

občanství by měl/a ve svých vyučovacích hodinách projít s žáky výsledky voleb a dát prostor pro diskuzi a celkově vyhodnotit tuto aktivitu. Tato reflexe bude důležitá nejen pro zhodnocení efektivity volebního procesu, ale také pro poskytnutí zpětné vazby, která pomůže učiteli/učitelce lépe porozumět pohledům a reakcím žáků na tuto aktivitu. Na základě této zpětné vazby může učitel/učitelka případně provést úpravy či změny v budoucích žákovských volbách.

K simulaci voleb je nezbytné pečlivě připravit veškeré potřebné materiály (seznam voličů, hlasovací lístky, upravené pokyny pro volební komisi, pokyny pro voliče, záznamový arch pro sčítání hlasů, plakát). Kromě toho je nutné zajistit veškeré vybavení pro samotný průběh voleb (volební urny, plenty, stoly, vlajka nebo znak České republiky), pokud je má daná škola k dispozici. V případě nedostupnosti vybavení se můžeme spolehnout na svou kreativitu a improvizaci. Např. volební urnu lze vyrobit z obyčejné krabice, do které se vyřízne otvor pro vhození hlasovacího lístku, a poté se vhodně ozdobí. Plenty můžeme vyrobit taktéž z velké krabice. Případně si potřebné vybavení můžeme vypůjčit od místní obce. Důkladná příprava a zajištění všech potřebných materiálů a vybavení jsou klíčovým faktorem pro hladký průběh simulace voleb.

Vzhledem k tomu, že diplomová práce je psaná během roku 2023–2024, tak jsem se rozhodla jsem se v rámci simulace voleb zaměřit na prezidentské volby, které se konaly v roce 2023. Během přípravy hlasovacího lístku s kandidáty jsem se rozhodla vynechat předsedu ČMKOS Josefa Středulu, který se v průběhu televizní debaty vzdal své kandidatury.¹³⁵ Ostatní kandidáti zůstali stejní a na hlasovacím lístku byli seřazeni podle abecedy.

7.1 Praktické provedení simulace prezidentských voleb

Žákovské prezidentské volby se uskutečnily na základní škole v okrese Český Krumlově, které byly organizovány ve spolupráci s vedením školy a paní učitelkou výchovy k občanství. Po dohodě s vedením školy jsme se domluvili na jednodenních volbách a stanovili termíny 31. října 2023 pro první kolo a 7. listopadu 2023 pro druhé kolo a žáci chodili volit v průběhu odpoledního vyučování. Zapojení do voleb bylo zcela dobrovolné a voliči se stali žáci osmých a devátých tříd. Ukázky veškerých připravených

¹³⁵ ŠEDO, Jakub a Václav ŠMATERA. Průběh prezidentské volby 2023. In: GREGOR, Miloš a Jakub ŠEDO (eds.). *Flanelm proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Brno: Books&Pipes a Masarykova univerzita, 2023, 273 s. ISBN 978-80-7485-281-7. s. 72

materiálů k žakovským prezidentským volbám a fotografie jsou k nahlédnutí v přílohách diplomové práce.

Před provedením simulace prezidentských voleb proběhla příprava, ve které byla žákům vysvětlena důležitost voleb, a to nejen prezidentských, ale i voleb dalších, tj.:

- voleb poslanců do Evropského parlamentu,
- voleb do Parlamentu České republiky, a to:
 - o voleb poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, tj. dolní komory parlamentu,
 - o voleb senátorů Senátu Parlamentu České republiky, tj. horní komory parlamentu,
- voleb do krajských zastupitelstev a
- voleb do obecních zastupitelstev.

Před počátkem voleb jsem pro žáky připravila prezentaci (viz. příloha č. 3), ve které jsem detailně vysvětlila průběh žakovských voleb a představila jednotlivé prezidentské kandidáty. Společně jsme prošli také podobu hlasovacího lístku (viz. příloha č. 7), aby se v něm žáci zorientovali a jak správně hlasovat pro jejich zvoleného kandidáta. Po konzultaci s paní učitelkou jsme sestavili volební komisi, která se skládala ze dvou chlapců a jedné dívky. Všichni členové volební komise byli žáci deváté třídy. Pro případ potřeby jsme vybrali i náhradníky, kteří nakonec nebyli potřeba pro žádné kolo voleb. Na základní škole se běžně konají volby, tudíž škola má k dispozici veškeré potřebné vybavení. Po domluvě s ředitelem základní školy připravil pan školník volební místnost v domluvené učebně (viz. fotografie – příloha č. 12).

Před začátkem prvního kola voleb jsem se sešla s volební komisí v připravené místnosti a detailně je seznámila s jejich úkoly a povinnostmi. Každý člen komise měl k dispozici instrukce pro volební komisi (viz. příloha č. 4). Pro volební komisi jsem připravila jmenné seznamy žáků osmých a devátých tříd s pomocí paní učitelky. Samotné volby proběhly v průběhu odpoledního vyučování, kdy žáci volili po jednotlivých třídách za doprovodu učitelů. Voliči měli k dispozici vytištěné pokyny (viz. příloha č. 5). Během hlasování mezi voliči docházelo k různým narážkám a popichování. Po skončení voleb volební komise otevřela urnu a začala s přepočítáváním hlasů. Nejprve spočítali všechny vhozené hlasy. Poté vyřazovali neplatné hlasovací lístky a následně platné hlasovací lístky roztřídili podle kandidátů a spočítali je. K počítání hlasů měli k dispozici záznamový arch (viz. příloha č. 9), který vyplnili s mojí pomocí. Výsledky voleb jsem předala paní učitelce výchovy k občanství, která je s nimi seznámila

v hodinách výchovy k občanství. Po celou dobu voleb jsem byla přítomna ve volební místnosti a byla jsem připravená zodpovídat otázky žáků a případně jim pomoc při volbě. Následně byly výsledky voleb vyvěšeny na chodbách.

Druhé kolo voleb se odehrálo podobně jako první kolo. Volební místnost zůstala na stejném místě jako předtím. Na hlasovacím lístku zůstali již jen dva kandidáti (viz. příloha č. 8), kteří nereflektovali výsledky prvního kola reálných prezidentských voleb. Žáky jsem nechala zažít to, jak by probíhaly volby klasicky s kandidáty nejvyššími počty hlasy v prvním kole. Volební komise zůstala ve stejném složení. Všichni už věděli, jak budou volby probíhat a co mají očekávat. I přestože účast byla na první pohled nižší, vše probíhalo hladce a bez komplikací. Voliči už neměli skoro žádné dotazy. Po skončení voleb volební komise spočítala výsledky. Sčítání probíhalo stejně jako v předchozím kole voleb. Výsledky jsem opět předala paní učitelce pro sdělení žákům ve vyučovací hodině.

8 Analýza zjištěných výsledků

Z celkového počtu 90 oprávněných voličů se účastnilo prvního kola žákovských prezidentských voleb 65 osob. Volební komise zjistila 10 neplatných hlasovacích lístků, a tak poté vypracovávali výsledky z 55 platných hlasovacích lístků. Volební účast v prvním kole dosáhla 72,2 %. Rozložení volební účasti bylo téměř rovnoměrné napříč všemi třídami. Tento fakt svědčí o aktivním zapojení žáků do demokratického procesu a zájmu o události ve školním prostředí. V prvním kole zvítězil Petr Pavel s celkem 25 hlasy (45,46 %). Jeho soupeřkou ve druhém kole se stala Danuše Nerudová, která získala 15 hlasů (27,27 %) v prvním kole. Na třetím místě se umístil Andrej Babiš s 10 hlasy (18,18 %). Jaroslav Bašta obsadil čtvrté místo s 4 hlasy (7,27 %) a Karel Diviš se umístil pátý s 1 hlasem (1,82 %). Marek Hilšer, Pavel Fischer a Tomáš Zima neobdrželi žádné hlasy.

V porovnání s výsledky prvního kola studentských prezidentských voleb od Člověka v tísní z roku 2022 se by do druhého kola dostal Petr Pavel v obou typech voleb. Nicméně, oproti výsledkům již zmíněných studentských prezidentských voleb, kde byla vítězkou Danuše Nerudová v prvním kole, v těchto žákovských volbách zvítězil Petr Pavel v prvním kole.

Do druhého kola tedy postoupili Petr Pavel a Danuše Nerudová. Druhého kola voleb se zúčastnilo celkem 59 žáků, tudíž volební účast dosáhla 65,6 %. Pokles volební účasti ve druhém kole mohl být způsoben ztrátou zájmu o volby u některých voličů, pokud jejich preferovaný kandidát nepostoupil do druhého kola voleb. Z celkových 59 odevzdaných hlasovacích lístků bylo shledáno 8 neplatných hlasovacích lístků. Volební komise provedla sčítání a vypracovala výsledky z 51 platných hlasovacích lístků. Petr Pavel svým vítězstvím i ve druhém kole potvrdil svou oblíbenost u žáků a zvítězil s 28 hlasy (54,9 %). O pět hlasů méně obdržela Danuše Nerudová, tedy 23 hlasů (45,1 %).

Druhého kola studentských prezidentských voleb v roce 2023 se účastnili jiní kandidáti ve srovnání s žákovskými prezidentskými volbami. Petr Pavel a Andrej Babiš se stali hlavními soupeři ve druhém kole studentských prezidentských voleb, což reflektovalo výsledky prvního kola skutečných prezidentských voleb. V tomto kole zvítězil jednoznačně Petr Pavel, což naznačuje určitou kontinuitu ve voličských preferencích a popularitě tohoto kandidáta. Je zajímavé uvažovat o tom, jak by dopadly žákovské prezidentské volby, pokud by měly stejné kandidáty jako druhé kolo studentských prezidentských voleb. Osobně si myslím, že by i v tomto případě zvítězil Petr Pavel nad Andrejem Babišem.

Takový výsledek žákovských voleb naznačuje vysokou míru popularity Petra Pavla u žáků a jeho schopnost přesvědčit voliče. Jeho úspěch naznačuje, že dokázal efektivně oslovit širokou škálu voličů (žáky na základních škole, studenty na středních školách a právoplatné voliče) a získat jejich důvěru. Je nutné brát v úvahu, že žákovské prezidentské volby se uskutečnily v období, kdy Petr Pavel již zastával prezidentský úřad po určitou dobu (zhruba třičtvrtě roku). Tato situace umožnila žákům sledovat dění kolem současného prezidenta. Je možné, že dění kolem prezidenta mohlo mít jak pozitivní, tak negativní dopad na jejich voličské chování a preference.

Volební účast v obou kolech mohla být ovlivněna několika faktory. Jedním z nich může být nepřítomnost některých žáků ve škole v den konání voleb, což by mohlo ovlivnit výsledky voleb. Zároveň není zcela zřejmé, zda by se nepřítomní žáci zúčastnili voleb, ať už by měli možnost účastnit se alespoň jednoho kola ze dvou. Dalším aspektem může být to, že jednotlivá kola voleb byla organizována pouze jednodenně. Neplatné hlasovací lístky mohou být signálem určité míry nejasnosti ze strany voličů ohledně pravidel hlasování. Tyto faktory mohly mít vliv na celkový průběh a výsledky žákovských prezidentských voleb v porovnání se studentskými prezidentskými volbami od Člověka v tísni. Celkově lze konstatovat, že výsledky žákovských prezidentských voleb svědčí o demokratickém prostředí ve školním prostředí a o schopnosti žáků aktivně se podílet na aktivitách podobného charakteru.

9 Didaktické hledisko simulace žákovských prezidentských voleb

Při realizaci žákovských prezidentských voleb jsem zjistila, že simulace voleb na základních školách nabízí řadu výhod a přínosů. Simulace voleb může být zajímavým a nevšedním zpestřením ve výuce. Žáci mají možnost zažít a pochopit, jak demokratické volby fungují v reálném životě.

Skrze aktivní účast ve volbách se seznámili s hlasováním, významem volební účasti, členstvím ve volební komisi a procesem sčítání hlasů. Spolupráce v rámci volební komise a interakce s ostatními žáky přispívala k rozvoji sociálních dovedností a schopnosti efektivně komunikovat.

Účastí ve volbách se žáci učili odpovědnosti, aktivnímu zapojení do společenských a politických procesů a respektování názorů a práv ostatních. Zároveň rozvíjeli schopnost kritického myšlení a hodnocení informací. Simulace voleb je založena na principu participace, což podporuje jejich schopnost vyjadřovat své názory, hájit své zájmy a přijímat rozhodnutí.

Žákovské prezidentské volby umožnili žákům lépe porozumět politickým procesům a mechanismům ve společnosti. Skrze diskusi o kandidátech a jejich programu se žáci seznámili s politickými tématy. Žáci diskutovali o průběhu voleb, analyzovali výsledky a zvažovali možné faktory ovlivňující výsledky voleb. Během diskuzí žáci rozvíjeli schopnost vyjádřit svůj názor, naslouchat ostatním a respektovat odlišné postoje.

Simulace voleb přitahovala značný zájem ze strany žáků. Mnoho z nich projevilo zájem se dozvědět více o kandidátech a jejich programech, což naznačuje jejich otevřenost a zájem o politické dění. Zjistila jsem, že je důležité poskytnout žákům odpovídající informace o volebním procesu a podpořit je v diskuzích o politických tématech. Pedagogická podpora je klíčová pro úspěšný průběh simulace.

Celkově lze říci, že žákovské prezidentské volby představují důležitý didaktický nástroj pro podporu demokratického vzdělávání a rozvoj občanských kompetencí u žáků. Jsou prostředkem, jak připravit žáky na aktivní a odpovědnou účast v demokratické společnosti.

Závěr

V průběhu historie prošla pozice prezidenta v ústavě zásadními změnami. Ústava České republiky označuje hlavou státu prezidenta republiky. Spolu s vládou je součástí výkonné moci v našem státě. Ústavní ustanovení poskytují prezidentovi významné pravomoci a imunitu. Postavení prezidenta ve společnosti je značeno vysokou mírou popularity. V průběhu let důvěra v prezidenta mírně kolísala. Obecně by se dalo říct, že česká společnost preferuje věkově starší prezidenty, kteří mají bohaté politické zkušenosti.

Pro volby prvního řádu je charakteristický vysoký zájem voličů o volby, tudíž je i vyšší volební účast. Voliči při volbách prvního řádu rozhodují často strategicky než jako při volbách druhého řádu. Do voleb prvního řádu lze zařadit volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a prezidentské volby, ve kterých je vyšší volební účast. Prezidentské volby prošly v novém století zásadní proměnou. Z voleného prezidenta parlamentem se stal prezident volený přímo občany státu. První přímá volba prezidenta se konala v lednu v roce 2013. Prvním takto zvoleným prezidentem se stal Miloš Zeman, který o pět let později obhájil svou prezidentskou funkci v souboji s Jiřím Drahošem ve druhém kole prezidentských voleb. Poslední přímá prezidentská volba se konala v roce 2023. Novým prezidentem byl zvolen Petr Pavel, který ve druhém kole vyhrál nad Andrejem Babišem.

Volební účast v žákovských prezidentských volbách v první kole byla 72,2 % a do druhého kola postoupili Petr Pavel a Danuše Nerudová. Ve druhém kole dosáhla volební účast 65,6 %. V žákovských prezidentských volbách vyhrál Petr Pavel, což naznačuje jeho vysokou míru popularity u občanů. Nelze opomenout faktory, které mohly ovlivnit žákovské prezidentské volby. Jedním z faktorů mohla být nepřítomnost některých žáků ve škole. Dalšími faktory mohou být konání jednodenních dvoukolových voleb, neplatné hlasovací lístky. Zároveň mohlo dojít k ovlivnění žáků skrz aktuální politickou situaci, poněvadž se žákovské prezidentské volby konaly o několik měsíců později než reálné prezidentské volby.

Z mého pohledu se jednalo o efektivní a jednoduchou aktivitu, která měla u žáků úspěch. Simulace voleb se dá propojit s tematickým okruhem „formy participace občanů v politickém životě“ v průřezovém tématu „Výchova demokratického občana“. Tato aktivita může být pro žáky příjemným zpestřením ve školním prostředí. Zároveň žákům pomáhá porozumět politickému procesu a připravuje je na jejich budoucí úlohu jako aktivních občanů. Volby do třídní samosprávy a volba zástupců třídy do školního

parlamentu mohou být využity k simulaci voleb. Tyto volby umožňují žákům zvýšit svůj vliv na dění ve škole. Tímto způsobem se žáci učí odpovědnosti, demokratickému rozhodování a diskuzi, a také demokratickému přístupu k řešení problémů.

Za důležité považuji to, že seznámení žáků s mechanismem voleb touto formou, tj. simulací voleb, připraví žáky na skutečné volby, kterých se zúčastní za několik málo let jako již dospělí voliči. Tato a podobné další aktivity pomohou vychovat ze žáků základní školy uvědomělé občany – voliče. Kromě toho je zde příležitost podrobně popsat mechanismy, kterými se demokraticky řídí Evropská unie, Česká republika, každý kraj a každá obec. Každý oprávněný volič má právo vyjádřit prostřednictvím voleb svůj názor, resp. zvolit si toho kandidáta, či politickou stranu, jehož/jejíž volební program je voliči nejbližší. Je zde také příležitost pro historickou vzpomínku na nesvobodné volby.

Seznam použitých zkratk

ČMKOS – Českomoravská konfederace odborových svazů

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

FOE – first-order election, volby prvního řádu

JSNS – Jeden svět na školách

KDS – Křesťansko-demokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

PČR – Poslanecká sněmovna České republiky

Sb. – Sbíрка zákonů

SOE – second-order election, volby druhého řádu

SPD – Svoboda a přímá demokracie

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

USA – Spojené státy americké

US-DEU – Unie svobody – Demokratická unie

Seznam použitých zdrojů a literatury

Knižní zdroje

BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. In: *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 3. Brno: Masarykovo univerzita, 2011, 180 s. ISBN 978-80-210-5438-7.

BROM, Zdeněk (et al.). *Občanská výchova 7 (hybridní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia nová generace)*. 3. Plzeň: Fraus, 2021. 104 s. ISBN 978-80-7489-715-3.

BRUNCLÍK, Miloš. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Vydání první. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. 143 s. ISBN 978-80-7485-122-3.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada Publishing, 2015. 604 s., 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-247-3450-7.

GREGOR, Miloš a Jakub ŠEDO (eds.). *Flanelem proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Brno: Books&Pipes a Masarykova univerzita, 2023. 273 s. ISBN 978-80-7485-281-7.

HUŠEK, Petr a Josef SMOLÍK. *Politický systém a politické strany České republiky*. Vydání první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. 111 s. ISBN 978-80-7509-665-4.

KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky s předmluvou Václava Klause*. Praha: Leges, 2011. 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0.

KYSELA, Jan. Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. 400 s. ISBN 978-80-7363-179-6.

LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství 8 (učebnice vytvořená v souladu s RVP ZV)*. 7. Brno: Nová škola, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7600-237-1.

LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství 7 (učebnice vytvořená v souladu s RVP ZV)*. 7. Brno: Nová škola, 2020. 79 s. ISBN 978-80-7600-202-9.

NOVÁK, Miroslav, ed. a BRUNCLÍK, Miloš, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. 399 s. Bod. ISBN 978-80-7363-179-6.

ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6

ŠEDO, Jakub (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 253 s. ISBN 978-80-7325-325-7

ŠEDO, Jakub a kol. *České prezidentské volby v roce 2018: jiný souboj, stejný vítěz*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 235 s. ISBN 978-7325-470-4.

TABERY, Erik. *Hledá se prezident: Zákulisí voleb hlavy státu*. Praha: Respekt Publishing, 2008. 451 s. ISBN 978-80-903766-7-0.

URBAN, Michal (et al.). *Občanská výchova 8 (hybridní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia nová generace)*. 2. Plzeň: Fraus, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7489-716-0.

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. 488 s. ISBN 978-80-7367-893-7.

Zdroje z odborných časopisů a studií

ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. 2011, 57(4), 27-41 [cit. 2023-09-12]. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <https://karolinum.cz/casopis/auc-iuridica/rocnik-57/cislo-4/clanek-808>

DOSTÁL, Vít a Vít BORČANY. Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby. In: *Amo.cz* [online]. 2018 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/01/AMO_role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby.pdf

DÜRR, Karlheinz. *The school: A democratic learning community – The All-European Study on Pupils' Participation in School* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2005 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.living-democracy.com/wp-content/uploads/2019/10/School_democraticlearning_community_EN.pdf

FREIRE, André: Second-Order Elections and Electoral Cycles in Democratic Portugal, *South European Society and Politics*. 2004, Vol. 9, Issue 3 s.54-79. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1360874042000271861>

FREIRE, André; SANTANA-PEREIRA José: More Second-Order than Ever? The 2014 European Election in Portugal, *South European Society and Politics* (September 2015), Vol. 20, Issue 3 s. 381-402. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/308116772_More_Second_Order_than_Ever

KOČIAN, Jiří (ed.). *Tematická příručka k československým dějinám 1948–1989* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019 [cit. 2024-01-31]. ISBN 978-80-7285-239-0. Dostupné z: https://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/CS_dejiny_web_komplet.pdf

KOUDELKA, Zdeněk. Prezident republiky a zastupování státu navenek. *Právník* [online]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, 2011(11) [cit. 2023-09-08]. ISSN 0231-6625. Dostupné z: https://is.muni.cz/repo/955354/Prezident_a_zastupovani_statu_navenek.pdf

KOUDELKA, Zdeněk. Prezident a mezinárodní smlouvy. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masarykovo univerzita, 2009 [cit. 2023-09-12]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/mezin_smlouvy/Koudelka_Zdenek__1038_.pdf

KUDRNA, Jan. Odpovědnost za akty prezidenta republiky. *Správní právo* [online]. 2013, 46(7-8), 386-405 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/spravni-pravo-78-13w-kudrna-pdf.aspx>

NORRIS, Pippa: Second-order elections revisited, *European Journal of Political Research*. 1997, Vol. 31, Issue 1-2, s. 109-124. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1997.tb00768.x>

REIF, Karlheinz; SCHMITT, Herman. Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results, *European Journal of Political Research*. 1980, Vol. 8, Issue 1, s. 3-44. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>

Webové zdroje

Andrej Babiš, coby prezident, bude rozdělovat společnost, myslí si dvě třetiny české veřejnosti. In: *Focus-agency.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.focus-agency.cz/aktuality/andrej-babis-by-coby-prezident-rozdeloval-spolecnost-mysli-si-dve-tretiny-ceske-verejnosti>

ANDRESOVÁ, Petra. Legislativní proces: Jak se tvoří zákony? In: *Cesivpravu.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/legislativni-proces-jak-se-tvori-zakony>

BAUEROVÁ, Veronika. Socialistická ústava. In: *Ústav práv a právní vědy* [online]. 2018 [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/04/socialisticka-ustava/>

BOJKO, Tomáš. Volba prezidenta republiky: minulost a současnost. In: *Pravo21.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/volba-prezidenta-republiky-minulost-a-soucasnost>

CELLAR, Milan. *Postavení prezidenta České republiky a vztah k moci výkonné* [online]. Praha, 2010 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/24029/DPTX_2009_2_11220_HS9999_36334_0_85402.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Kateřina Janstová, Ph.D.

Co očekáváme od prezidenta? In: *STEM.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/co-ocekavame-od-prezidenta/>

ČERVENKA, Jan. *Občané o ústavních pravomocích prezidenta – červen/červenec 2023* [online]. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2023, s. 1-7 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5692/f9/pi230831.pdf

ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby/jak-se-zapojit>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby>

ČTK. Výdobytek jara 1968: zákon o československé federaci. In: *Týden.cz* [online]. [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/vydobytek-jara-1968-zakon-o-ceskoslovenske-federaci_508196.html

Důvod a způsob založení. In: *Hrad.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/kancelar-prezidenta-republiky/zakon-ne-vymezeni>

Gustáv Husák. In: *iDnes.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/politika/gustav-husak.K455173>

Ipsos prezidentský model – leden 2023. In: *Ipsos.com* [online]. 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: ipsos.com/cs-cz/ipsos-prezidentsky-model-leden-2023

JADRŇÁ, Anna. Prezidentské duely: Zeman přijal nabídku na čtyři televizní debaty, Drahoš chce jen dvě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2018-milos-zeman-jiri-drahos-debata_1801151938_ako

JADRŇÁ, Anna. Seznam ministrů. Podívejte se, kdo je kdo ve druhé Babišově vládě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 25.2.2020 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/seznam-ministri-vlada-andrej-babis_1806270915_ako

Jak dopadly Studentské volby. In: *JSNS.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby/vysledky-studentskych-voleb>

Jakého máme prezidenta a jakého si přejeme? In: *STEM.cz* [online]. 2016 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/jakeho-mame-prezidenta-a-jakeho-si-prejeme/>

JANÁK, Dušan, Petr HUŠEK a Lubomír HLAVIENKA. *Politický systém ČR: historie a současnost* [online]. In: Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015, 126 s. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2020/UVSRPVN109/um/Politicke_systemy.pdf?lang=en

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH. Výsledky Studentských prezidentských voleb. In: *Člověkvtisni.cz* [online]. 2017 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/vysledky-studentskych-prezidentskych-voleb-4774gp>

Kdo je kdo – orgány odpovědné v ČR za vnitřní bezpečnosti. In: *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/docDetail.aspx?docid=47631&docType=ART>

Ludvík Svoboda. In: *Hrad.cz* [online]. [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/ludvik-svoboda>

Mnichov a druhá světová válka 1938–1945. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Mnichov-a-druha-svetova-valka-1938.pdf>

NAHODIL, Tomáš. Ústavní listina: dílo, jež nezrušili ani nacisté. To se podařilo až komunistům. [online]. In: *Lidovky.cz*, 10.3.2020 [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/ustavni-listina-dilo-jez-nezrusili-ani-naciste-to-se-podarilo-az-komunistum.A200307_094008_in_byznys_pravo_ssu

Prezident. In: *Novinky.cz* [online]. Seznam.cz [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/tag/prezident-37792>

Prezidentské volby ČR 2013. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2013 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/prezidentske-volby-cr-2013/r~i:wiki:3300/>

Působnost. In: *Hrad.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/vojenska-kancelar-prezidenta-republiky-a-hradni-straz/vojenska-kancelar-prezidenta-republiky/pusobnost>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 164 s. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

Redakce (bg). Povinnosti a pravomoce prezidenta Petra Pavla jako vrchního velitele ozbrojených sil. In: *Mocr.army.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/povinnosti-a-pravomoce-prezidenta-petra-pavla-jako-vrchniho-velitele-ozbrojenych-sil-242561/>

SLÁDEČEK, Vladimír a Helena HOFMANNOVÁ. K odpovědnosti prezidenta republiky za jednání, které není výkonem funkce. *Právník* [online]. 2021, 160(8), 617-635 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2021/8/1_Sladecek-Hofmannova_617-635_8_2021.pdf

Studentské prezidentské volby 2012. In: *JSNS.cz* [online]. 2012 [cit. 2024-02-28].

Dostupné z:

https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/stare/old/studentske_prezidentske_volby_vysledky.pdf

SŮSA, Richard. Prezidenti České republiky a Československa: Seznam, zajímavosti a historické milníky. In: *Novinky.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/clanek/volby-prezidenta-seznam-cr-csr-prehled-403860054>

ŠKRAŇKOVÁ, Petra a ZPRAVODAJOVÉ IDNES.CZ. O Hrad se utkají Zeman s Drahošem. Ten má podporu většiny ostatních kandidátů. In: *iDnes.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/prezidentske-volby-2018-vysledky-scitani.A180113_131027_prezidentske-volby-2018_pas

ŠKRAŇKOVÁ, Petra. Miloš Zeman obhájil post prezidenta, Jiří Drahoš prohrál o 152 tisíc hlasů. In: *iDnes.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/volby/prezident-volby-jiri-drahos-milos-zeman-vysledek.A180126_153225_prezidentske-volby-2018_skr

ŠVEC, Michael, Jan WIRNITZER, Tomáš KUNC a Štěpán PLAČEK. Čtyřnásobný prezident T. G. Masaryk. Naposledy mu už museli napovídat slova slibu: Průběh prezidentské volby 14. listopadu 1918. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/grafika-bourlive-ovace-i-vykriky-komunistu-masaryka-zvolili/r~7cf81f00986c11e7a7fc0025900fea04/>

Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-09-04]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Ústavní zákon ze dne 11. července 1960 Ústava Československé socialistické republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30].

Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

Ústavní zákon ze dne 27. října 1968 o československé federaci. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z:

https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1968.html

Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z:

https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

Václav Havel – prezident / 1989–2003 (2011). In: *Vaclavhavel.cz* [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/prezident>

Vládě a Sněmovně věří čtvrtina Čechů. Prezident Pavel se těší oblibě 58 procent občanů, ukázal průzkum. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pruzkum-duvera-cvvm_2310131617_mst

VLČKOVÁ, Tereza, Rémy VLACHOS a ČTK. Pavel předběhl Babiše a vyhrál první kolo boje o Hrad, rozhodla města. In: *iDnes.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/prezidentske-volby-2023-nerudova-pavel-babis-scitani.A230114_124027_volby_vlc

VOKŘÁL, Jiří. Proč máme sklon volit prezidentem „stařečky“? Vyšší věk mají málokde. In: *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-prezidentske-vek-jako-vyhoda-cesi-chteji-noveho-masaryka-proto-voli-starsi-prezidenty-218846>

Volba prezidenta České republiky 1993. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_1993

Volba prezidenta České republiky 1998. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_1998

Volba prezidenta České republiky 2008. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_2008

Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01. – 12.01.2013. In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ&xf=1>

Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS). In: ČSÚ. *Volby.cz* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe2?XJAZYK=CZ&xf=1>

Výhra o půl milionu hlasů. Připomeňte si, jak se volilo při první přímé volbě. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/vyhra-o-pul-milionu-hlasu-pripomente-si-jak-se-volilo-pri-prvni-prime-volbe_1801120935_kro

Výsledky druhého kola Studentských prezidentských voleb 2023. In: *JSNS.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/2022/vysledky-2022/2-kolo/vysledky_studentskych_prezidentskych_voleb_ii_kolo_2023.pdf

Výsledky druhého kola Studentských prezidentských voleb. In: *JSNS.cz* [online]. 2018 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/vizualni-styl-prezidentske-2017/sv_prezidentske_2kolo_2018/spv_2018_2.kolo_vysledky_final.pdf

Zákon č. 161/1920 Sb. ze dne 9. března 1920 o volbě presidenta republiky. In: *ASPI* [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1742/0/2/zakon-c-161-1920-sb-o-volbe-presidenta-republiky/zakon-c-161-1920-sb-o-volbe-presidenta-republiky>

Zákon č. 48/2004 Sb., zákon o zabezpečení presidenta republiky po skončení funkce. In: *Zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-48>

Zákon ze dne 13. listopadu 1918 o prozatímní ústavě. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html

Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

ZLATKOVSKÝ, Michal. Pithart? Zeman? Klaus! Jak se hledal prezident: Pět momentů, které otřásly českou politikou. In: *iRozhlas.cz* [online]. 2017 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/pithart-zeman-klaus-jak-se-hledal-prezident_1710101001_zlo

Seznam příloh

- Příloha č. 1 informovaný souhlas ředitele školy
- Příloha č. 2 ukázka plakátu žákovských prezidentských voleb
- Příloha č. 3 prezentace pro žáky
- Příloha č. 4 pokyny pro volební komisi
- Příloha č. 5 pokyny pro voliče
- Příloha č. 6 pokyny pro učitele
- Příloha č. 7 hlasovací lístek 1. kolo
- Příloha č. 8 hlasovací lístek 2. kolo
- Příloha č. 9 záznamový arch výsledků 1. kolo
- Příloha č. 10 záznamový arch výsledků 2. kolo
- Příloha č. 11 plakát výsledků 1. kola
- Příloha č. 12 fotografie průběhu voleb

Příloha č. 1

Informovaný souhlas k pořízení a k použití fotografií pro studijní účely

Souhlasím s tím, aby byly pořízeny fotografie průběhu simulace žákovských prezidentských voleb a aby byly využity do diplomové práce „Prezidentské volby jako téma výchovy k občanství“, kterou zpracovává Bc. Aneta Říhová (kontaktní údaje: +420721365366, anetinka.rihova@seznam.cz).

Byl jsem informován, že:

- 1) Fotografie budou pořizovány s anonymitou, při výskytu obličeje na fotografii bude rozmazán.
- 2) Fotografie jsou určeny výhradně pro studijní účely, jakékoliv jiné využití záznamu bez dalšího výslovného písemného souhlasu je vyloučeno.

Potvrzuji, že výše uvedenému textu plně rozumím a stvrzuji ho svým písemným podpisem dobrovolně.

jméno a příjmení: *Luděk Kopriva*

Ve Vokosíně

dne *31.10.2023*

podpis: *Luděk Kopriva*

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

KDY?

KDE?

• PŘIJĎTE VOLIT •

(zdroj obrázku: <https://www.pnggg.com/cs/png-njghr>)

KANDIDÁTI NA PREZIDENTA ČR

žakovské prezidentské volby

Základní informace

účast žáků je dobrovolná

žáci 8. a 9. tříd

každý volič hlasuje osobně – není možné zastoupení (ověření identity)

každý hlasuje pouze jednou – jeden hlasovací lístek

hlasuje se za plentou

volič kroužkuje **pouze jedno číslo – jednoho kandidáta**

hlas se vhodí do volební urny

ŽAKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

HLASOVACÍ LÍSTEK

Výrazně zakroužkujte číslo vybraného kandidáta. Zakroužkovat můžete jen jedno číslo (=jeden kandidát), jinak je hlasovací lístek neplatný.

1. Andrej Babiš
2. Danuše Nerudová
3. Jaroslav Bašta
4. Karel Diviš
5. Marek Hilšer
6. Pavel Fischer
7. Petr Pavel
8. Tomáš Zima

Vyplněný hlasovací lístek vhodí do hlasovací urny.
Kandidáti jsou seřazeni podle abecedy.

(zdroj obrázku: <https://www.prirogg.com/cz/0mg-1qjtr/>)

Volební komise

- tříčlenná volební komise
- výběr z žáků 8. a 9. tříd
- opora – učitel občanské výchovy
- kontrola voličů – seznam voličů
- počítání hlasů

SEZNÁMENÍ S KANDIDÁTY

<https://www.transparentnivolby.cz/hrad2023/financovani/andrejbabis/>

1. Andrej Babiš

Vzdělání: Vysoká škola ekonomická v Bratislavě

Zkušenosti: poslanec PČR (od 2013), ministr financí (2014 - 2017), premiér (2017-2021), předseda hnutí ANO

Kauzy: spolupráce s StB, vlastnictví médií (MAFRA), Čapí hnízdo (dotační podvody) - osvobozen obžaloby 2023

https://en.wikipedia.org/wiki/Danu%C5%A1e_Nerudov%C3%A1

2. Danuše Nerudová

Vzdělání: Provozně ekonomická fakulta Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně

Zkušenosti: rektorka Mendelovy univerzity (2018 -2022), předsedkyně Komise pro spravedlivé důchody

Kauza: „rychlottily na Mendelově univerzitě“

<https://www.spd.cz/clenove/jaroslavbasta/>

3. Jaroslav Bašta

Vzdělání: FF UK – historická archeologie

Zkušenosti: poslanec PČR (od roku 1996), ministr bez portfeje (1998-2000), velvyslanec v Rusku a na Ukrajině

Kauzy: Kandidatura podpořena stranou SPD(úplatky, nevhodná extremistická vyjádření)

<https://www.kareldivisipresident.cz/>

4. Karel Diviš

Vzdělání: Matematicko-fyzikální fakulta (matematika a management) , Fakulta sociálních věd v Praze

Zkušenosti: řízení projektů v oblasti IT, externí sportovní redaktor ČT, analytik cenných papírů

Kauzy: „Reklamní kampaň u Jiřího Babici“

<https://protiproudu.cz/marekhilser/>

5. Marek Hilšer

Vzdělání: Osobní vztahy a medicína na UK

Zkušenosti: vyučující na 1. LF UK, kandidatura do Senátu, kandidatura na prezidenta 2018, spoluorganizátor demonstrací proti privatizaci nemocnic, reformám ministra školství v roce 2012

Kauzy: svlékání do půl těla na tiskové konferenci Úřadu vlády (podpora Bohuslava Sobotky)

https://en.wikipedia.org/wiki/Pavel_Fischer

6. Pavel Fischer

Vzdělání: FF UK (francouzština a čeština), studium v Ženevě a v Paříži (veřejná správa)

Zkušenosti: Kancelář prezidenta republiky (V. Havel), velvyslanec ve Francii a Monaku (2003 -2010), Senát ČR (od 2018), kandidatura na prezidenta (2018)

Kauzy: nejmenoval by ústavního soudce, kdyby byl homosexuál (2017), obavy, že homosexuálové budou shánět na trhu děti a obchodovat s nimi

https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Pavel

7. Petr Pavel

Vzdělání: Vysoká vojenská škola pozemního vojska, postgraduální kurz Zpravodajské zprávy Generálního štábu (pro pracovníky rozvědky), zahraniční pobyty v USA a Velké Británii, mezinárodní vztahy King's College London (2005-2006)

Zkušenosti: vojenský diplomat v Belgii, USA, Nizozemí, zástupce ČR na Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě, předseda vojenského výboru NATO (2015 -2018)

Kauzy: členství v KSČ

<https://tomaszima.cz/>

8. Tomáš Zima

Vzdělání: Fakulta všeobecného lékařství UK, Vysoká škola ekonomická (MBA)

Zkušenosti: Profesor UK (lékařská chemie a biochemie, soudní znalec, rektor UK)

Kauzy: členství v KSČ, partnerství UK se společností Home Credit – zastoupení v Číně, ztráta nezávislosti (protesty studentů)

Jaké jsou klady a zápory jednotlivých kandidátů?

Zdroje

Elionas. Pixabay.com: [online]. [cit. 2023-10-06]. Dostupný pod licencí Public Domain na WWW: <<https://pixabay.com/illustrations/czech-republic-czechoslovakia-map-1500647/>>.

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY
POKYNY PRO VOLEBNÍ KOMISI

1. Za pomoci učitele občanské výchovy sestavte **tříčlennou** volební komisi.
 - Členové volební komise se mohou účastnit voleb a musí to být žáci 8. nebo 9. tříd.
2. Učitel občanské výchovy dohlíží na přípravu a průběh voleb.
 - Učitel občanské výchovy symbolizuje předsedu volební komise.
3. S učitelem připravte seznamy voličů. Oprávněnými voliči jsou žáci **8. a 9. tříd** na vaší škole.
4. Na seznamu voličů uvádějte **pouze jméno, příjmení a třídu**.
 - Seznam bude seřazen podle abecedy a vytištěn na papíře.
 - Seznam voličů použijte pro kontrolu samotného aktu volby, ale ihned po provedení sčítání volebních lístků jej zlikvidujte!
 - Další proces zpracování výsledků voleb už bude zcela anonymní.
5. Připravte volební místnost, která bude řádně označena.
6. **Ve volební místnosti musí být:**
 - prostor pro úpravu hlasovacích lístků (nejlépe oddělený plentou → tajnost hlasování)
 - stůl za plentou s propiskou
 - volební urna (neprůhledná, po dobu voleb pevně uzavřená a zapečetěná)
 - místo k sezení pro volební komisi.
7. V průběhu přestávek musejí být přítomni alespoň dva členové volební komise.
8. Volič při příchodu sdělí své jméno volební komisi. Sdělením jména dochází k ověření totožnosti a jméno zřetelně označíte ve svém seznamu.
9. Volič může zakroužkovat **pouze jedno číslo (=jeden kandidát) v hlasovacím lístku**, jinak je lístek neplatný. Za plentou může být přítomen jen jeden volič.
10. Volič vhodí svůj hlasovací lístek do volební urny.
11. **Po skončení voleb:**
 - K sčítání hlasů využijte pomocný list pro volební komisi.
 - Sečíst všechny hlasovací lístky, které se nacházejí v urně (počet by měl odpovídat zúčastněným voličům ze seznamu) → sčítání opakujeme dvakrát.
 - Poté vyřadte neplatné lístky po konzultaci s učitelem. (např. zakroužkováno více kandidátů, nezřetelnost zakroužkování, přetržený hlasovací lístek, ...)
 - Platné hlasovací lístky rozdělte na hromádky podle označených kandidátů. Spočítejte lístky v jednotlivých hromádkách → sčítání opakujte dvakrát.
 - Sečtené hlasy předejte učitelovi, který poté zveřejní výsledky.
 - Použité i nepoužité volební lístky zlikvidujte.
12. Po ukončení voleb uklidte volební místnost a uveďte jí do původního stavu.

PO DOBU KONÁNÍ VOLEB SE NEBOJTE OBRÁTIT NA UČITELE OBČANSKÉ VÝCHOVY (PŘEDSEDA KOMISE).

Příloha č. 5

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

POKYNY PRO VOLIČE

1. Účast žáků ve volbách je **dobrovolná**.
 - Každý volič hlasuje osobně, zastoupení se neakceptuje.
2. Oprávněnými voliči jsou pouze **žáci 8. a 9. tříd**.
3. Žákovská volební komise ověří totožnost voliče a zaznamená ho do seznamu voličů.
 - Volič nahlásí své jméno komisi.
4. Volič obdrží **jeden hlasovací lístek** a odchází hlasovat za plentu (tajnost hlasování).
5. **Každý volič smí hlasovat pouze jednou!**
6. Další proces zpracování výsledků voleb je **zcela anonymní**.
7. Za plentou volič zakroužkuje pouze jedno číslo (jednoho kandidáta). Poté volič hodí upravený hlasovací lístek do volební urny.

(zdroj obrázku: <https://www.pngegg.com/cs/png-njghr>)

Příloha č. 6

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

SIMULACE VOLEB

Aktivita pro žáky 8. a 9. tříd základní školy

KONÁNÍ VOLEB

- Volby jsou vyhlášeny po domluvě s vedením školy.
- Učitel zastává funkci předsedy volební komise a sestaví tříčlennou volební komisi.
- Učitel je nápomocen volební komisi po celou dobu voleb a dohlíží na jejich průběh.
- Volební komise obdrží pokyny volební komisi.
- Učitel projde s žáky pokyny pro voliče. Pokyny pro voliče jsou přítomny ve volební místnosti.
- Po skončení voleb učitel předá volební komisi pomocný list na sčítání hlasů a dohlídne na sčítání hlasů a vyvěsí výsledky voleb.

CÍL

- Žák popíše průběh voleb z pohledu voliče nebo z pohledu člena volební komise.
- Žák respektuje výsledky voleb.
- Podpořit jejich aktivní zapojení do politického procesu a posílit jejich povědomí o prezidentských volbách

Návaznost na RVP → Výchova demokratického občana (průřezové téma)

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

HLASOVACÍ LÍSTEK

Výrazně zakroužkujte **číslo** vybraného kandidáta. Zakroužkovat můžete jen **jedno** číslo (=jeden kandidát), jinak je hlasovací lístek neplatný.

1. Andrej Babiš
2. Danuše Nerudová
3. Jaroslav Bašta
4. Karel Diviš
5. Marek Hilšer
6. Pavel Fischer
7. Petr Pavel
8. Tomáš Zima

Vyplněný hlasovací lístek vhod do hlasovací urny.

Kandidáti jsou seřazeni podle abecedy.

(zdroj obrázku: <https://www.pngegg.com/cs/png-njghr>)

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY

HLASOVACÍ LÍSTEK

Výrazně zakroužkujte **číslo** vybraného kandidáta. Zakroužkovat můžete jen **jedno číslo** (=jeden kandidát), jinak je hlasovací lístek neplatný.

1. Danuše Nerudová

2. Petr Pavel

Vyplněný hlasovací lístek vhod' do hlasovací urny.

Kandidáti jsou seřazeni podle abecedy.

(zdroj obrázku: <https://www.pngegg.com/cs/png-njghr>)

Příloha č. 9

31.10.2023

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY 1. KOLO pomocný list na sčítání hlasů pro volební komisi	
POČET OPRÁVNĚNÝCH VOLIČŮ	
Počet všech hlasovacích lístků	
Počet neplatných hlasovacích lístků	
Počet platných hlasovacích lístků	
Volební účast (v %)	
KANDIDÁTI	
	POČET HLASŮ
1. Andrej Babiš	
2. Danuše Nerudová	
3. Jaroslav Bašta	
4. Karel Diviš	
5. Marek Hilšer	
6. Pavel Fischer	
7. Petr Pavel	
8. Tomáš Zima	

7.11.2023

ŽÁKOVSKÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY 2. KOLO pomocný list na sčítání hlasů pro volební komisi	
POČET OPRÁVNĚNÝCH VOLIČŮ	
Počet všech hlasovacích lístků	
Počet neplatných hlasovacích lístků	
Počet platných hlasovacích lístků	
Volební účast (v %)	
KANDIDÁTI	POČET HLASŮ
1. Danuše Nerudová	
2. Petr Pavel	

<h1 style="text-align: center;">VÝSLEDKY 1. kolo</h1> <h2 style="text-align: center;">žákovské prezidentské volby</h2>		
POČET OPRÁVNĚNÝCH VOLIČŮ	90	
Počet všech hlasovacích lístků	65	
Počet neplatných hlasovacích lístků	11	
Počet platných hlasovacích lístků	55	
VOLEBNÍ ÚČAST (v %)	72,2 %	
KANDIDÁTI	POČET HLASŮ	UMÍSTĚNÍ
1. Andrej Babiš	10 → 18,18 %	3.
2. Danuše Nerudová	15 → 27,27 %	2.
3. Jaroslav Bašta	4 → 7,27 %	4.
4. Karel Diviš	1 → 1,82 %	5.
5. Marek Hilšer	0	6.
6. Pavel Fischer	0	6.
7. Petr Pavel	25 → 45,46 %	1.
8. Tomáš Zima	0	6.

Příloha č. 12

